

Budget 2020 Göteborgs Stad

INNEHÅLL

FÖRORD.....	4
LEDNING OCH STYRNING.....	6
JÄMLIKHET.....	8
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER.....	10
JÄMSTÄLLDHET.....	13
DEMOKRATI.....	16
FRITID, IDROTT OCH FÖRENING.....	19
FUNKTIONSRÄTT.....	22
INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG.....	24
FÖRSKOLA OCH SKOLA.....	26
ÄLDRE.....	31
MILJÖ OCH KLIMAT.....	34
STADSUTVECKLING OCH BOSTÄDER.....	38
TRAFIK.....	43
ARBETSMARKNAD OCH VUXENUTBILDNING.....	47
NÄRINGSLIV.....	50
TURISM OCH EVENEMANG.....	53
KULTUR.....	55
PERSONAL.....	57
INKÖP OCH UPPHANDLING.....	61
EKONOMI.....	64
URVAL AV NYA BUDGETSATSNINGAR.....	69
EKONOMISK SAMMANSTÄLLNING.....	74

FÖRORD

Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ vill skapa ett jämlikt, jämställt och hållbart Göteborg. En stad med en stark välfärd där alla får sina behov tillgodosedda och har möjligheten att utvecklas och att leva ett gott liv.

Göteborg är en stad full av möjligheter där många människor vill bo och leva. Dock finns stora skillnader i livsvillkor mellan olika områden och människor. Skillnaderna orsakar bland annat bristande tillit, sämre hälsa och är en grogrund för kriminalitet. De ekonomiska och hälsomässiga skillnaderna mellan människor ska minska. Alla ska ges möjlighet till egen försörjning och bostadssegregationen ska byggas bort.

En fungerande välfärd är en förutsättning för människors välmående och frihet och ska byggas ut. Skola, socialtjänst och omsorg ska finnas när den behövs och alltid vara av god kvalitet. Även kollektivtrafik till rimliga priser, bostäder med låg hyra, goda möjligheter att cykla och gå, fysisk tillgänglighet samt mindre satsningar som gratis simskola för barn är viktiga pusselbitar för att göra Göteborg till en bättre stad.

Personalen är Göteborgs stads viktigaste resurs för en hållbar och stark välfärd. Alla medarbetare ska ha goda arbetsvillkor och en hälsofrämjande arbetsmiljö. Därför behöver vi som arbetsgivare ta ett större ansvar för att värna våra medarbetare och skapa mer attraktiva arbetsplatser. Genom ett intensivt arbetsmiljöarbete och fler kollegor, fler försök med kortare arbetstid och med tillitsbaserad styrning ska arbetsmiljön förbättras.

Runt om i världen ser vi hur kampen för en hållbar värld växer sig allt starkare. Vi befinner oss i ett klimatnödläge vilket präglar vår nutid och framtid. Att ställa om till ett ekologiskt hållbart samhälle är en spännande men utmanande uppgift för kommunen. Lokalt ska Göteborg agera förebild för ett fossilfritt välfärdssamhälle och driva på för ett mer ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart samhälle inom ramen för FN:s Agenda 2030.

Frihet från våld och förtryck är en grundläggande mänsklig rättighet. Me-too-rörelsen visar tydligt att våld och sexuella trakasserier är former av maktutövning som är omfattande och allvarliga. Vi ska fortsätta att motverka skadliga maskulinitetsnormer för ett samhälle fritt från sexism, våld och diskriminering. Arbetet med de mänskliga rättigheterna, minskade klyftor, stärkt demokrati och människors engagemang motverkar rasism och andra antidemokratiska idéer. Rasism, sexism och diskriminering kräver dock även särskilda insatser. Vi ska ha ett öppet samhälle där alla inkluderas och där människor med olika bakgrund möts.

Tillsammans kommer Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Feministiskt initiativ arbeta för bättre välfärd, miljö, klimat samt ökad jämställdhet och jämlikhet.

Daniel Bernmar (V), Karin Pleijel (MP) och Stina Svensson (Fi)

LEDNING OCH STYRNING

Budgeten är det övergripande och överordnade styrdokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser. Budgetens roll är att ange kommunfullmäktiges mål och inriktningar inom de ekonomiska ramarna och gällande lagstiftning. Målen ska brytas ned och omsättas i praktisk handling av nämnderna och styrelserna. Planer, program, riktlinjer, uppdrag och policydokument som kommunfullmäktige har antagit ska följas och genomföras, men är underordnade budgeten.

Målen har en tidshorisont över hela planperioden om inte annat anges. Måluppfyllelse ska eftersträvas snarast möjligt. Revidering av målen sker genom ett nytt budgetbeslut. Både nämnder och bolagsstyrelser ska följa budgetens mål.

Budgeten är förändringsinriktad. Den beskriver huvuddragen i vad som ska förändras i verksamheterna. Många verksamheter nämns inte i budgeten. Det innebär inte att de är mindre viktiga. De ska fortsätta bedrivas och utvecklas om inget annat anges. Budgeten ska underlätta dialogen med nämnderna och bolagsstyrelserna framförallt om hur målen kan uppnås på bästa sätt.

Målen ska följas upp. Flera av målen är långsiktiga och kan endast nås i ett tidsperspektiv på mer än ett år. Inriktningarna anger de strategier och arbetsätt som väsentligt förväntas bidra till måluppfyllelse. De mål som finns i Göteborgs Stads budget ska också bidra till att uppnå regionala, nationella och globala mål där FN:s globala hållbarhetsmål utgör ramen.

Inriktningarna ska följas upp utifrån målen. Där mål saknas eller inriktningarna inte är direkt knutna till målet ska inriktningarna följas upp utifrån de politiska ambitionerna.

Styrningen ska vara tillitsbaserad i större utsträckning än idag. Den tillitsbaserade styrningen ska fokusera på delegering, brukarfokus, öppenhet, stöd, samverkan och fokus. En styrning som bara utgår ifrån mätbara data riskerar att leda till en ineffektiv organisation med omotiverat stor administration.

Samverkan för att nå kommungemensamma mål

Varje nämnd och bolagsstyrelse ansvarar för att uppnå sin del av kommunfullmäktiges mål och värdera hur dessa ska styra den egna verksamheten. Nämnder och bolagsstyrelser ska utifrån ett hela-staden-perspektiv samverka i arbetet med att implementera kommunfullmäktiges budget. För de mål där god måluppfyllelse kräver mer strukturerad samverkan utses en nämnd eller bolagsstyrelse till processägare med befogenhet att kalla relevanta nämnder och styrelser. Processägaren har en ledande, samordnande och uppföljande roll i samverkan för att nå målet.

Nämnders och styrelserns arbete med budget/affärsplan

Utifrån kommunfullmäktiges budget ska varje nämnd/bolagsstyrelse utarbeta och besluta om ett inriktningsdokument för den egna budgeten/affärsplanen. Nämnderna och bolagsstyrelserna ska i första hand bryta ner och anpassa kommunfullmäktiges mål och inriktningar till sina verksamheter för att bidra till god måluppfyllelse ur ett hela-staden-perspektiv. Därefter kan de göra ytterligare prioriteringar och preciseringar utifrån den egna verksamhetens förutsättningar. I inriktningsdokumentet ska det tydligt framgå hur målen ska uppnås. Ansvar för att utarbeta och besluta om inriktningsdokumentet kan inte delegeras.

Därefter ska nämnderna och bolagsstyrelserna uppdra åt förvaltningen/bolaget att utarbeta ett förslag till budget/affärsplan. Förslaget ska baseras på inriktningsdokumentet och ska innehålla konkreta och kvantifierbara mål samt beskriva hur de ska uppnås. Det ska klargöra hur förvaltningen/bolaget ska samverka och föra dialog med processägare och andra relevanta förvaltningar och bolag i syfte att nå god måluppfyllelse. Förslaget ska i samma syfte klargöra hur en tät dialog mellan nämnd/bolagsstyrelse och förvaltning/bolag ska etableras och upprätthållas.

När förslaget till budget/affärsplan har färdigställts ska det behandlas och beslutas av nämnden/styrelsen.

JÄMLIKHET

Analys

I Göteborgs Stad bedrivs sedan länge ett omfattande arbete för ökad jämlikhet och social hållbarhet. Arbetslösheten minskar och livslängden ökar för befolkningen som helhet. De sociala och ekonomiska skillnaderna mellan olika grupper har dock ökat i samhället. Den psykiska ohälsan är ett stort problem, särskilt oroande är den psykiska ohälsan hos unga. Detta generella mönster är tydligt såväl i Göteborg som i resten av västvärlden.

Det är välbelagt i forskningen att mer jämlika samhällen med mindre ekonomiska och sociala klasskillnader har en klart mer positiv utveckling än de samhällen som har stora inbördes skillnader. Det gäller allt från ekonomisk utveckling till livskvalitet. I Göteborgs Stad pågår ett långsiktigt arbete för att skapa en mer jämlik stad. Jämlikt Göteborg utgår från fyra målområden som är avgörande för att minska klyftorna: skapa god start i livet och goda uppväxtvillkor, skapa förutsättningar för arbete, skapa hållbara och jämlika livsmiljöer och skapa förutsättningar för delaktighet, inflytande och tillit. Mot bakgrund av det senaste årets nedskärningar riskerar detta arbete att tappa fart.

Mål

Göteborg ska vara en jämlik stad.

Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Jämlikhetsarbetet ska utgå ifrån de fyra målområden i programmet Jämlikt Göteborg.

Processägare: Social resursnämnd.

Inriktningar

Göteborgs Stad ska kraftsamla för att minska klyftorna och därigenom öka den ekonomiska och sociala hållbarheten i Göteborg. Arbetet för ett jämlikt Göteborg ska baseras på forskning och beprövad erfarenhet. Arbetet ska genomsyra alla förvaltningar och bolag. Det är viktigt att arbetet inleds tidigt i varje människas liv.

Barns uppväxtvillkor styr den kognitiva, sociala och emotionella utvecklingen. Den är i sin tur avgörande för individens livschanser. Därför ska tidiga och förebyggande insatser under de första levnadsåren och i skolåldern vara prioriterade i jämlikhetsarbetet. Stadsdelsnämndernas förebyggande sociala arbete riktat mot stadens unga ska stärkas, till exempel genom satsningar på

fritidsgårdar och fältassistenter. Arbetet inom ”Staden där vi läser för våra barn” och satsningar på ökad skolnärvaro är viktiga delar i jämlikhetsarbetet.

En avgörande faktor för att öka jämlikheten är att skapa bättre förutsättningar för arbete för personer i yrkesverksam ålder. Detta gäller särskilt de invånare som fastnat eller riskerar att fastna i arbetslöshet. Åtgärderna för att underlätta inträdet på arbetsmarknaden ska därför intensifieras.

Insatser för att skapa mer hälsofrämjande, trygga och hållbara livsmiljöer ska prioriteras i hela Göteborg. Göteborgs Stad ska också göra en särskild satsning i de socioekonomiskt mest utsatta områdena och fortsätta utveckla det gemensamma arbetet mellan Förvaltnings AB Framtiden, Social resursnämnd och stadsdelsnämnderna.

I arbetet med Jämlikt Göteborg ska Göteborgs Stad aktivt samverka och ha ett nära utbyte med andra relevanta aktörer såsom regionen, den ideella sektorn och näringslivet. Arbetet koordineras av en samordningsfunktion och alla nämnder och bolagsstyrelser ska vara engagerade. Användningen av samhälls-ekonomiska beräkningar och analyser ska fortsätta och utvecklas.

Förebyggande insatser är helt avgörande för att kunna nå ett samhälle utan kriminalitet och våld. De framgångsrika Trygg-i- satsningarna ska fortsätta att utvecklas.

Uppdrag

- › Modeller ska utvecklas och spridas i syfte att bryta boendesegregationen och öka attraktionen i fler delar av Göteborg. Ska genomföras 2020.
- › En plan ska tas fram för att halvera barnfattigdomen. Ska genomföras 2020.
- › Göteborgs stads arbete med boendelösningar för ensamkommande unga ska utredas och stärkas i syfte att förbättra för den enskilde. Ska genomföras 2020.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Analys

En jämlik, jämställd och hållbar stad är bara möjlig om allas mänskliga rättigheter tillgodoses. I Göteborg lever människor med olika bakgrund, erfarenheter och förutsättningar. Detta bidrar till en levande och rik stad, men medför också utmaningar.

Trots att rättighetsperspektivet blivit tydligare på flera områden kvarstår behovet av ett systematiskt rättighetsarbete där de mänskliga rättigheterna integreras i de ordinarie verksamheterna. I Göteborgs Stad saknas fortfarande tillräcklig kompetens inom normkritik och intersektionalitet för att kunna synliggöra hur olika maktstrukturer samverkar och förstärker varandra.

Göteborgs Stad har ett ansvar att värna om alla invånare, med ett extra ansvar för invånare som är särskilt utsatta. Dessutom ska Göteborgs Stad värna om de nationella minoriteternas rättigheter. Arbetet med att trygga dessa rättigheter har kommit olika långt inom staden.

En föränderlig värld gör att fler människor söker sig till Göteborg. Även utsatta EU-medborgare kommer hit. Många av dem är romer som utsätts för diskriminering i sina hemländer. Även papperslösa lever i en mycket svår situation, där barnen är särskilt utsatta. Samtliga barn erbjuds skolgång enligt den nu lagstadgade Barnkonventionen, inklusive barn till utsatta EU-medborgare och papperslösa.

I Göteborg lever hundratals ensamkommande ungdomar som saknar bostad och är beroende av frivilligorganisationer för att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Många av dessa ungdomar har blivit utsatta för tvivelaktiga åldersbedömningar och lever i en mycket osäker och psykiskt påfrestande situation som papperslösa, tillståndssökande eller asylsökande.

Mål

De mänskliga rättigheterna ska genomsyra alla Göteborgs Stads verksamheter.

Arbetet ska fokusera såväl på Göteborgs Stad som arbetsplats som på mötet med invånarna. Göteborgs Stad ska sträva efter att alla som vistas i Göteborg ska få sina mänskliga rättigheter tillgodosedda.

Processägare: Kommunstyrelsen.

Inriktningar

Mänskliga rättigheter är en hörnsten i samhället och i Göteborgs Stads arbete. Det kräver samordning och centralt strategiskt stöd som ska integreras på alla nivåer. Det är i verksamheterna som många av rättigheterna ska förverkligas. Kompetensen i dessa frågor ska höjas hos Göteborgs Stads anställda.

I en tid av tilltagande polarisering mellan människor då diskriminering, rasism och hatbrott ökar, måste arbetet med de mänskliga rättigheterna stärkas. Göteborgs Stad ska främja likabehandling och arbeta systematiskt utifrån samtliga diskrimineringsgrunder.

Formandet av det jämlika Göteborg bygger på att alla är delaktiga, oavsett bakgrund eller stadsdel. Därför ska Göteborgs Stad informera alla som bor här eller kommer hit om deras rättigheter. Ett inkluderande språkbruk ska användas i kontakten med Göteborgs invånare och medarbetare.

Situationen för HBTQ-personer och särskilt för unga transpersoner ska förbättras. Diskrimineringen ska minska genom ökat stöd och skydd för HBTQ-personer. Anställda ska höja sin kompetens i HBTQ-frågor, bland annat genom att Göteborgs Stad ska vara en aktiv part i West Pride. Det ska även skapas fler mötesplatser och inkluderande rum.

Arbetet med att säkerställa att de nationella minoriteternas rättigheter tillgodoses ska intensifieras. Göteborgs Stad är ett finskt förvaltningsområde och ska aktivt informera och öka kunskapen om de nationella minoriteterna och deras rättigheter. Minoriteternas rättigheter måste ytterligare uppmärksammas på stadsdelsnivå för att få en naturlig plats inom Göteborgs Stads alla verksamheter. Minoriteternas förutsättningar för språkutveckling på sitt minoritetsspråk ska förbättras inom förskola och grundskola.

De mänskliga rättigheterna ska säkerställas för alla barn och unga som vistas i Göteborg. Papperslösa och ensamkommande ungdomar ska ha möjlighet att gå i skola, äta sig mätta och har någonstans att bo. Detta ska gälla oavsett om ungdomarna är i asylprocess eller tillståndssökande. Göteborgs Stad ska fortsatt ha höga ambitioner gällande barn och ungas delaktighet och inflytande och säkerställa att Barnkonventionen följs.

Uppdrag

- › Utbildningsinsatser ska genomföras för att höja den normkritiska kompetensen i Göteborgs Stads verksamheter. Ska genomföras 2020.
- › I samverkan med civilsamhället ska fler mötesplatser för hbtq-personer inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Antalet boendeplatser ska öka för personer som är eller riskerar att hamna i hemlöshet, inklusive papperslösa, utsatta EU-migranter samt ensamkommande barn och unga som är i asylprocess eller tillståndssökande. Ska genomföras 2020.
- › Sociala kontaktnät och utbildning för papperslösa och EU-migranter ska erbjudas genom samarbete med idéburna organisationer. Ska genomföras 2020.
- › Riktlinjer ska tas fram och utbildning genomföras för att säkerställa att alla barn och unga i Göteborg får sina grundläggande rättigheter såsom skola, mat och bostad tillgodosedda. Särskilt fokus ska vara på papperslösa barn och unga samt barn till EU-migranter. Ska genomföras 2020.
- › Fler barnrättsombud ska införas. Ska genomföras 2020

JÄMSTÄLLDHET

Analys

Göteborgs Stad har under lång tid arbetat målmedvetet för att jämställdhetsperspektivet ska genomsyra alla verksamheter. Nu krävs fler insatser inom alla områden för att uppnå jämställdhet.

Könsdiskrimineringen har sin grund i strukturella förhållanden som formar maktrelationer mellan könen. Ett flertal kvinnor drabbas dagligen av diskriminering.

Hedersrelaterat våld och förtryck är en utbredd problematik i Göteborg. Våld i nära relationer är ett uttryck för ett patriarkalt samhälle som främst drabbar kvinnor. Kvinnor utsätts särskilt hårt när flera diskrimineringsgrunder samverkar vilket försvårar möjligheten att få hjälp och stöd. Det gäller även kvinnor med psykisk ohälsa och/eller missbruks och beroendeproblematik.

Många våldsutsatta kvinnor och barn kommer inte vidare från kvinnojourerna på grund av bostadsbristen. Det leder i sin tur till platsbrist på kvinnojourerna och att de inte kan ta emot nya sökande.

Mål

Den strukturella könsdiskrimineringen ska upphöra.

Göteborgs Stads verksamheter ska konsekvent analysera könsdiskrimineringen och ta fram strategier och konkreta åtgärder.

Processägare: Kommunstyrelsen.

Inriktningar

Göteborgs Stad ska vara en förebild för jämställd utveckling. Jämställdhetsperspektivet ska integreras i Göteborgs Stads beslut, styrning och verksamheter. Ett framgångsrikt jämställdhetsarbete förutsätter ett aktivt engagemang och ansvar på ledningsnivå. Strukturer måste synliggöras för att jämställdheten ska kunna analyseras och destruktiva maskulinitetsnormer problematiseras.

Viktiga åtgärder för att säkra jämställdheten är analyser, kartläggningar och konsekvensbedömningar ur ett könsperspektiv. Alla budgetar i Göteborgs Stad ska jämställdhetsintegreras. Könsuppdelad statistik är viktig för att kunna göra detta. Statistiken ska i möjligaste mån inkludera personer som inte identifierar sig som kvinna eller man.

Människor ska ha samma makt att forma samhället och sina liv, oavsett könsidentitet. Resursfördelningen ska vara jämn mellan könen. Göteborgs Stad tjänster ska utformas på ett sätt som stärker resurssvaga kvinnors och transpersoners förutsättningar till självbestämmande och självförverkligande.

Göteborgs stad ska inrätta ett kvinnoföreningshus som ger möjlighet för frivilligorganisationer och offentliga organisationer som driver frågor för kvinnor att hyra in sig under ett tak.

Stöd till personer som utsätts för våld i nära relationer ska fortsätta att utvecklas utifrån den antagna planen mot våld i nära relationer. Göteborgs stad ska utöka antalet tjänster i arbetet med barn, ungdomar och vuxna som upplevt våld i hemmet. Kvinno- och tjejjourer ska ges möjlighet till kontinuitet och säkrad ekonomi och ska därför kunna få föreningsbidrag för flera år i taget. Fler platser på kvinno- och tjejjourer och utslussningslägenheter ska inrättas och bemanningen förstärkas. Dessutom ska jourboenden och andra former av stöd erbjudas alla våldsutsatta personer, oavsett kön och sexuell läggning.

Arbetet med mäns våld mot kvinnor bör utökas med förebyggande insatser som fokuserar på att bryta destruktiva maskulinitetsnormer. Arbetet mot sexuell utsatthet och för personer som utsätts för sexuella övergrepp ska förstärkas. Det förebyggande arbetet mot sexuellt våld är en viktig del i detta. Personal ska få relevant utbildning för att upptäcka tecken på hedersrelaterat våld och förtryck samt få redskap och stöd att genomföra rätt insatser.

En växande stad, där många kulturer möts, förutsätter att dialog förs med Göteborgs invånare kring demokrati-, jämställdhets- och rättighetsfrågor.

Uppdrag

- › Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska utvecklas för både elever och medarbetare, med särskilt fokus på att motverka kränkande särbehandling och sexuella trakasserier. Ska genomföras 2020.
- › Utbildningsinsatser ska genomföras för personal i Göteborgs Stad om våld i nära relationer. Ska genomföras 2020.
- › Etiska riktlinjer ska upprättas så att reklamplatser som Göteborgs Stad ansvarar för inte innehåller sexistisk eller rasistisk reklam. Ska genomföras 2020.
- › En kommunal jour- och stödverksamhet samt skyddat boende direkt riktade till hbtq-personer ska inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Kvinno- och tjejjourer ska ges möjlighet att få föreningsbidrag för flera år i taget. Ska genomföras 2020.
- › Ett bidrag för kvinnors organisering ska inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Ett kvinnoföreningshus ska startas upp i samarbete med civilsamhället. Ska genomföras 2020.

DEMOKRATI

Analys

Genom insatser för att förbättra dialogen med invånare har Göteborgs Stad aktivt skapat möjligheter till invånarinflytande. För att få en jämlik och socialt hållbar stad krävs ett högt valdeltagande och en fortsatt aktiv dialog med invånarna mellan valen. Vid valet 2018 minskade skillnaderna i valdeltagande i Göteborg. Valdeltagandet ökade något i områden med mycket lågt deltagande men skillnaderna är fortfarande stora. I många fall är personer som inte väljer att rösta inte heller delaktiga i dialoger som Göteborgs Stad anordnar.

Göteborgs Stads arbete med att involvera personer med sämre socioekonomiska förhållanden, unga, personer med normbrytande funktionalitet och utrikes födda har inte varit tillräckligt. För att skapa en jämlik stad är det nödvändigt att minska skillnader i deltagande hos olika grupper.

Under de senaste åren har en ökad aktivitet av rasistiska, fascistiska och andra totalitära rörelser märkts av. Alla former av antidemokratiska och våldsbejakande rörelser måste motverkas aktivt. Som ett led i att bygga en jämlik och hållbar stad är demokratiska värderingar en central aspekt.

Göteborgs föreningsliv är en stor tillgång och en viktig plattform i arbetet med att öka människors förståelse för demokratiska processer. Föreningar kan ofta nå ut och organisera invånare som annars inte deltar i Göteborgs Stads aktiviteter.

Göteborgsförslag infördes som ett verktyg för invånare att påverka politiska beslut. Hittills har förslag ifrån resursstarka områden varit överrepresenterade. Göteborgs Stad har höga ambitioner för barn och ungas delaktighet och inflytande, men mer behöver göras för att ta vara på ungas idéer och synpunkter.

Möjligheten till närdemokrati riskerar att försvagas i samband med att stadsdelsnämndernas organisation håller på att förändras.

Mål

Göteborgarnas möjligheter till delaktighet och inflytande ska öka.

Göteborgs Stads arbete ska inriktas på att möjliggöra deltagande och inflytande för grupper som vanligtvis inte är aktiva i beslutsprocesser.

Processägare: Nämnden för konsument och medborgarservice.

Inriktning

Det är ett gemensamt ansvar för alla demokratiska krafter att motverka antidemokratiska, rasistiska och fascistiska rörelser. Göteborgs Stads arbete med att trygga demokratiska värderingar ska utvecklas. Alla förvaltningar som möter invånarna ska utveckla metoder för att stärka demokratiska värderingar.

De demokratiska processerna ska göras mer tillgängliga. Då stadsdelsnämndernas organisation förändras är det viktigt att behålla och utveckla strukturer för närdemokrati. Göteborgs Stad behöver bli bättre på att nå ut med information till alla invånare om hur den politiska processen ser ut och vilka påverkansmöjligheter som finns. Det ojämlika deltagandet i de demokratiska forumen ska vägas in i beslutsprocesserna och hänsyn ska tas till de intressen som vanligen inte hörs.

Att öka valdeltagandet i Göteborg är ett långsiktigt arbete som behöver förstärkas. Resurser behöver riktas till de grupper och områden som har lägst valdeltagande. Samverkan mellan Göteborgs Stads olika förvaltningar och föreningslivet behöver förbättras för att öka möjligheten att nå ut till fler grupper och personer.

Alla förvaltningar och bolag ska använda Göteborgs Stads principer för medborgardialog. Arbetet med medborgardialoger ska bli mer transparent och tydlig i kommunikationen med invånare. Det ska vara lätt att följa kommunens beslutsprocesser samt de idéer som uppkommer under medborgardialoger.

Dialoger ska kunna initieras av tjänstepersoner, politiker eller invånare. Arbetet ska präglas av genomtänkta metoder som tar hänsyn till maktförhållanden mellan olika grupper. Brukarråd, anhörigråd och invånarpaneler ska användas.

Ungas inflytande ska öka. Göteborgs Stad ska inspirera och stödja aktiviteter och verksamheter som bygger på och förutsätter ungdomars aktiva engagemang och ansvarstagande. Det är viktigt att nå de ungdomar som normalt inte nås av exempelvis fritidsgårdar. Ungdomsfullmäktige och ungdomsråden i stadsdelarna är viktiga forum för inflytande och ska utveckla sina arbetsformer.

Nämnder och bolagsstyrelser ska beakta möjligheten att placera sina verksamhetslokaler i andra delar av Göteborg än de mest centrala.

Uppdrag

- › Ungas organisering ska stärkas för de som vanligtvis inte deltar i förenings- eller fritidsaktiviteter, med inriktning på att öka kunskapen kring demokrati, mänskliga rättigheter, antirasism och feminism. Ska genomföras 2020.
- › Digitala plattformar och andra metoder ska tas fram för att utveckla arbetet med invånardrivna demokratiska processer. Ska genomföras 2020.
- › En central medborgarbudget ska införas där alla invånare i Göteborgs stad via en röstningsfunktion kan lägga förslag samt rösta kring förslagen. En andel av budgeten ska reserveras till förslag som gynnar socioekonomiskt utsatta stadsdelar. Ska genomföras 2020.
- › Göteborgsförslaget ska övergå till en öppen digital plattform med fler funktioner för ökad transparens och breddat deltagande. Ska genomföras 2020.
- › Samtliga förvaltningar ska arbeta med kompetensutveckling i medborgardeltagande och ett medborgarcentrerat arbetssätt. Ska genomföras 2020.
- › Samarbetet med civilsamhället ska stärkas för att nå och ge ökat inflytande till de grupper som är minst representerade i politiska beslut idag. Ska genomföras 2020.
- › Heltidspolitikers arvoden ska sänkas. Ska genomföras 2020.

FRITID, IDROTT OCH FÖRENING

Analys

Idrotts- och föreningslivet är till glädje och nytta för många. Det har också en stor betydelse för att stärka folkhälsan och för att uppnå ett jämlikt Göteborg.

Göteborgarnas fritid styrs idag i allt för hög grad av klass- och könstillhörighet. I ett samhälle med ökande klyftor fyller idrotts- och föreningslivet viktiga uppgifter både för folkhälsan och för att stärka tilliten människor emellan och till samhället i stort.

I Göteborg finns en mängd olika föreningar med engagerade ledare som arbetar ideellt för att ge andra en meningsfull fritid. I föreningarna ges möjlighet till gemenskap och att utveckla demokratiska färdigheter. Dock finns rekryteringsproblem i områden med socioekonomiska utmaningar.

Tillgången och deltagandet i idrotts- och fritidsaktiviteter är varken jämställt eller jämlikt. Det handlar om en ojämlig fördelning av resurser mellan könen och att grupper begränsas i sitt idrotts- och fritidsutövande på grund av olika normer. Det kan också handla om rädsla för att bli utsatt för sexuella trakasserier. Föreningslivets jämställdhetsarbete och inkluderande arbete för grupper utanför normen är idag av alltför varierande kvalitet.

Göteborgs Stad äger och driver ett antal gym- och badanläggningar. Dessa gör friskvård tillgänglig för fler grupper än de traditionella motionärerna. Anläggningarna möjliggör också samarbete med hälso- och sjukvården för att arbeta rehabiliterande och folkhälsostärkande.

Trots att simskolan gjorts avgiftsfri varierar fortfarande simkunnigheten mellan stadsdelarna och socioekonomiska grupper.

Då Göteborg växer skapas en konkurrens om utrymmet. Då är det viktigt att tillgodose behoven av idrottsplatser, skolgårdar, lekplatser och naturområden för spontanidrott och utevistelse. Konstgräsplaner ger möjlighet att utöva idrott under stora delar av dygnet och året vilket är positivt för många, men konstgräsplanerna innebär också en negativ miljöpåverkan.

Mål

Idrotts- och föreningslivet ska nå fler målgrupper.

Deltagandet i idrotts- och föreningslivet ska öka bland de grupper som vanligtvis inte är aktiva.

Processägare: Idrotts- och föreningsnämnden.

Inriktning

Göteborgs Stad ska värna allas rätt till en meningsfull fritid på ett inkluderande och icke-diskriminerande sätt. Fler ska ges möjlighet till fysisk aktivitet. Att behålla och utöka antalet motions- och gymanläggningar i kommunal regi säkrar god tillgång till prisvärd motion för många invånare som vanligtvis inte motionerar. Vid planering av idrottsanläggningar ska inriktningen vara kommunal drift och regi.

Ett brett utbud av idrotts- och föreningsaktiviteter är viktigt för att fånga upp barns och ungdomars intressen. De ideella föreningarna har en betydelsefull roll och ska ges fortsatt stöd. De aktiviteter som erbjuds ska vara möjliga att delta i även för människor med begränsade ekonomiska resurser.

Alla föreningar som får föreningsbidrag ska arbeta inkluderande, normmedvetet och bedriva jämställdhetsarbete. Krav ska konkretiseras och följas upp. Idrotter och föreningar som riktar sig till ungdomar ska erbjuda verksamhet för båda könen. Föreningslivet ska stöttas i administrativa frågor och i rekrytering och utbildning av ledare. Arbetet i socioekonomiskt utsatta områden ska särskilt prioriteras.

Rätten att kunna simma måste tryggas i alla grupper. Detta ska ske genom fria bad för barn och gratis kommunal simskola. I planeringen av nya sim- och badanläggningar ska hanteringen av det centrala badhuset klargöras först. Därefter ligger bad i Kortedala/Bergsjön först i prioriteringsordningen och sen Majorna och Västra Hisingen. Om Lundbybadets utomhusbassänger behöver tas bort så ska det inte göras förrän ett nytt utomhusbad har etablerats.

Föreningslivet gör ett viktigt arbete i mottagandet av nyanlända och Göteborgs Stad ska fortsätta att understödja detta. Att ge föreningslivet förutsättningar för att utveckla detta arbete är en nyckelfaktor för att motverka ökad segregation.

Stadsdelarnas fritidsverksamhet och fritidsgårdar ska arbeta tillsammans med föräldrar och föreningslivet och de ska erbjuda fritidsaktiviteter av hög kvalitet. Alla fritidsgårdar ska ha ett aktivt jämställdhetsarbete. Fler barn och unga ska erbjudas sommarkollo.

Närhet till grönområden är viktigt för hälsan, därför behöver våra närmaturområden värnas och tillgängliggöras. Stadslantgårdarnas arbete ska stärkas.

Vid anläggning av konstgräs ska hållbara material användas och metoder tas fram för att minimera spridningen av mikroplaster.

Uppdrag

- ▶ Särskilda resurser ska riktas till tjejer och kvinnors idrottande och friskvård. Ska genomföras 2020.
- ▶ Inkluderande åtgärder ska vidtas för att öka tillgängligheten och tryggheten för personer med transerfarenhet. Ska genomföras 2020.
- ▶ Föreningar som får föreningsbidrag ska erbjudas utbildningar i antidiskriminering och normkritik. Ska genomföras 2020.
- ▶ Ett arbete med föreningslivsstrategisk dialog ska initieras. Ska genomföras 2020.
- ▶ Behovet av näridrottsplatser och behov av upprustning av nuvarande ska utredas. Ska genomföras under 2020.
- ▶ Samnyttjande av skollokaler på kvällar och helger ska möjliggöras i större utsträckning. Ska genomföras under 2020.
- ▶ Arbetet med att testa alternativa material i konstgräsplaner för att minska spridningen av mikroplast ska utvecklas. Ska genomföras 2020.

FUNKTIONSRÄTT

Analys

En förutsättning för ett jämlikt Göteborg är att alla har lika möjligheter att leva ett gott och meningsfullt liv oavsett funktionalitet.

Ibland används ordet funktionsnedsättning synonymt med ordet normbrytande funktionalitet. Dock upplevs ordet ha en negativ klang av många genom att dela upp människor i nedsatta och icke-nedsatta istället för att fokusera på bristande tillgänglighet i samhället.

Fortfarande har personer med normbrytande funktionalitet sämre fysisk och psykisk hälsa, lägre inkomster, sämre förankring i arbetslivet och deltar i mindre utsträckning i sociala, kulturella och politiska sammanhang. Göteborgs Stad har gjort viktiga insatser för bättre livsvillkor för personer med normbrytande funktionalitet men det finns mycket kvar att göra.

Föräldrar till barn med normbrytande funktionalitet får idag ta ett orimligt stort ansvar, exempelvis för att samordna insatser från stadsdelen och andra myndigheter. Bristen på boende med särskild service förvärrar situationen.

Det är i hög grad samhällets bristande tillgänglighet, och inte funktionaliteten i sig, som skapar sämre livsvillkor för gruppen. Det beror också på diskriminering och kränkande särbehandling. Situationen för personer med normbrytande funktionalitet måste förstås utifrån en intersektionell analys där såväl de olika diskrimineringsgrunderna som sociala och ekonomiska skillnader vägs in.

Mål

Livsvillkoren för personer med normbrytande funktionalitet ska förbättras.

Göteborgs Stad ska särskilt arbeta för ökad tillgänglighet och större möjlighet till arbete eller annan meningsfull sysselsättning.

Processägare: Fastighetsnämnden och SDN Västra Göteborg.

Inriktningar Göteborg ska vara en hållbar och inkluderande stad där alla kan delta på lika villkor oavsett funktionalitet. Personer med normbrytande funktionalitet ska ha rätt till en meningsfull sysselsättning och vid behov erbjudas daglig verksamhet av god kvalitet. Ersättningen till daglig verksamhet ska öka. Det är de enskildas egna önskemål som ska stå i centrum. Fokus ska vara att så många som möjligt ska få stöd på den ordinarie arbetsmarknaden.

Stödet till föräldrar som har barn med normbrytande funktionalitet ska fortsätta utvecklas. All information och stödinsatser ska utformas så att alla individer kan nås och tillgodogöra sig såväl informationen som insatsen.

Likvärdighet, bättre kvalitet och ökad delaktighet ska säkerställas. Kunskaper bland Göteborgs Stads anställda om mänskliga rättigheter för personer med normbrytande funktionalitet ska öka. Arbetet med att få fram bostäder med särskild service ska förstärkas.

Uppdrag

- › Enkelt avhjälpna hinder ska undanröjas i Göteborgs Stads publika lokaler och på allmän platsmark. Ska genomföras 2020.
- › Skyltar ska sättas upp som visar att ledarhundar och servicehundar är välkomna i alla Göteborgs Stad publika lokaler. Ska genomföras 2020.
- › Systemet enligt LOV inom daglig verksamhet ska avskaffas. Möjligheten för idéburna aktörer att driva daglig verksamhet och brukares valfrihet ska öka. Ska genomföras 2020.
- › Lotsverksamheten ska utökas och koordinatörer ska inrättas som stöd till barn med normbrytande funktionalitet och deras familjer. Ska genomföras 2020.
- › Personer i daglig verksamhet ska ges möjlighet till ledighet i fyra veckor där de får habiliteringsersättning utan att behöva närvara. Ska genomföras 2020.
- › Ett centralt stöd för funktionsrätt som ska arbeta rättighetsbaserat på strukturell nivå för att säkerställa att Göteborgs Stads insatser fungerar ska inrättas. Ska genomföras 2020.

INDIVID- OCH FAMILJEOMSORG

Analys

Individ- och familjeomsorgen är grundläggande för arbetet för ett jämlikt Göteborg. Den har en viktig funktion som ett socialt skyddsnät, men är lika mycket ett verktyg för att genom långsiktiga, förebyggande och möjliggörande insatser skapa ett mer jämlikt och hållbart samhälle. Individ- och familjeomsorgen ger struktur och stöd när människan är som skörast. Det är därför särskilt viktigt att respektera individens frihet, integritet och självbestämmande inom ramen för verksamheten.

En stor utmaning inom individ- och familjeomsorgen är kompetensförsörjningen. Att säkerställa rätt kompetens är avgörande för att kunna erbjuda en verksamhet av god kvalitet. En annan utmaning är att utredningar inom området barn och unga ofta blir försenade till följd av för få anställda. Arbetsmiljön för de som arbetar inom individ- och familjeomsorgen har länge varit ansträngd.

Under många år har stora sociala kostnader skjutits över från statlig nivå till kommunal nivå, det har inneburit betydande utmaningar för kommunerna. Detta ökar behovet av en målmedveten jämlikhetspolitik.

Det finns ett stort behov av övergripande och systematiskt arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR).

Mål

Individ- och familjeomsorgen ska skapa mer jämlika livschanser för Göteborgs invånare.

Med långsiktigt och evidensbaserat arbete ska Göteborgs Stad ge invånarna jämlika förutsättningar genom att motverka socialt och ekonomiskt bestämda skillnader.

Processägare: Social resursnämnd och SDN Askim-Frölunda-Högsbo.

Inriktningar

Individ- och familjeomsorgens arbete ska inriktas mot att ge stöd, förebygga sociala problem, minska skillnader i hälsa och utjämna livschanser. Kvaliteten på de sociala insatserna för barn ska förbättras. Barn och unga ska så tidigt

som möjligt få förebyggande och rehabiliterande insatser. Familjecentrerade arbetsätt ska utvecklas och implementeras i hela Göteborgs Stad. Fler familjecentraler ska inrättas och det förebyggande arbete ska stärkas och breddas till att även inkludera familjer med barn i skolålder.

En avgörande faktor för ökad jämlikhet är att fler invånare ges bättre förutsättningar till arbete eller meningsfull sysselsättning. Antalet hushåll med egen försörjning ska öka så att långvarigt beroende av försörjningsstöd minskar.

Utökningen av försörjningsstödet för barnfamiljer under högtider är en fortsatt betydelsefull insats för ökad jämlikhet.

Samarbetet med den idéburna sektorn ska fortsätta att utvecklas. Samverkan med Västra Götalandsregionen behöver också fördjupas, inte minst inom missbruksvården. Arbetsmetoder och utformning av verksamheten ska utgå från forskning och beprövad erfarenhet. Arbetet behöver organiseras så att mer tid frigörs för arbete med klienter. Göteborgs Stad ska samverka med Västra Götalandsregionen genom att delta i sprututbytesprogrammet som ett komplement och vägledning till den ordinarie beroendevården.

Arbetsmiljön inom individ- och familjeomsorgen ska förbättras. Insatser ska göras för att öka personkontinuiteten, minska arbetsbelastningen och säkerställa kompetensförsörjningen.

Göteborgs Stads insatser och kompetensutveckling för SRHR är viktiga och ska fortsätta.

Uppdrag

- › Det vråkningsförebyggande arbetet ska utvecklas för att inga barnfamiljer ska behöva vråkas från sina bostäder. Ska genomföras 2020.
- › Arbetet med införande av särskild motprestation för försörjningsstöd ska avbrytas. Ska genomföras 2020.

FÖRSKOLA OCH SKOLA

Analys

Förskola och skola har en viktig roll i att bygga en jämlik, jämställd och hållbar stad samt öka förståelsen mellan människor. Rapporten Jämlikt Göteborg visar att särskilt skolan behöver stärka arbetet med att öka jämlikheten.

Ökande klyftor i samhället ger många barn sämre förutsättningar att klara skolan. Det avspeglas genom stora skillnader i elevers förutsättningar både mellan och inom stadsdelarna. Några av de stora utmaningarna är att ge alla elever samma möjligheter att nå kunskapsmålen, likväl som en god hälsa, både fysiskt, psykiskt och socialt. För att alla elever i högre grad ska nå skolans mål arbetar Göteborgs Stad med tre förstärkningsområden: ökad kvalitet i undervisningen, tydligare ansvar och ledning samt ökad likvärdighet mellan skolor.

Föräldrarnas utbildningsbakgrund präglar i alltför hög grad elevernas resultat och skolsegregationen är ett stort problem. Arbetet med att skapa förutsättningar för fler skolor att möta och undervisa nyanlända behöver fortsatt vara en del i att skapa mer jämlika villkor för lärande över staden.

Befolkningen i Göteborg växer och antalet barn i skolåldern beräknas öka kraftigt under de närmaste åren vilket innebär ett stort behov av fler skollokaler. Även barngruppernas storlek i förskolan och bristen på lokaler innebär stora utmaningar vilket riskerar att försämra kvaliteten på omsorgen och undervisningen. Byggtakten av nya förskolelokaler behöver därför öka för att tillgodose behoven. Hög kvalitet i förskolan ger barnen bättre möjligheter att nå målen i skolan.

Bristen på lärare, förskollärare och andra pedagoger behöver åtgärdas. Inte minst gäller detta för skolor och förskolor i områden med stora socioekonomiska utmaningar.

Kvaliteten på stöd till elever med särskilda behov behöver säkerställas.

Mål

Alla elever ska oavsett bakgrund nå målen inom skolan och kunna utvecklas till sin fulla potential.

Alla elever ska ges förutsättningar att nå bättre kunskapsresultat. Resultaten ska höjas mest i de skolorna med lägst kunskapsresultat. Skolan ska i ökad omfattning kompensera för elevers olika förutsättningar på såväl elevnivå som skolnivå. Alla elever ska ges möjlighet att finna och utveckla sina individuella förmågor.

Processägare: Utbildningsnämnden och Grundskolenämnden.

Inriktningar

Skolan ska utveckla demokratin, de mänskliga rättigheterna och arbeta för ett hållbart samhälle. Alla former av mobbning, diskriminering och kränkningar ska motarbetas. Jämställdhetsarbetet i förskola och skola ska stärkas genom att inkludera genusperspektiv vid analyser av Göteborgs Stads verksamheter.

Den normkritiska kompetensen ska höjas och vara tillgänglig för alla förskolor och skolor, särskilt inom studie- och yrkesvägledningen. Alla barn ska ges lika möjlighet att ta plats oavsett könsidentitet och talutrymme ska göras jämställt. Skillnaden mellan flickors och pojkars upplevelse av trygghet, trivsel och kränkningar ska belysas, likaså transpersoners situation. Skolorna ska genomföra aktiviteter för att bryta könsrelaterat våld och hantera konflikter. Alla Göteborgs Stads högstadieskolor ska säkra sin normkritiska kompetens. Kurser ska erbjudas i feministiskt självförsvar för flickor. Skolan ska också erbjuda aktiviteter gällande maskulinitetsroller som riktar sig till pojkar.

Göteborgs Stad ska stärka kvaliteten i förskolan genom fortsatt utbyggnad och genom att minska barngruppernas storlek, i synnerhet för de yngre barnen. Alla barn som vistas i Göteborg ska ges möjlighet att gå i förskola. Juli månad ska åter göras avgiftsfri för förskolan och fritidshem. Förskolebussar kan användas för att ge fler barn möjlighet att besöka en mångfald av miljöer och verksamheter.

Fritidshemmens kvalitet ska säkerställas genom ökad personalitet och genom att erbjuda fritidspersonal goda förutsättningar bland annat genom fortbildning och stöd genom nätverk. De äldre barnen ska erbjudas naturliga vägar in i föreningslivet.

Det förebyggande arbetet med fysisk, psykisk och social hälsa behöver stärkas genom elevhälsoteamens arbete. Arbetet med skolnärvaro ska intensifieras. Utvecklingen av gröna skolgårdar, uteklassrum och andra insatser som främjar hälsa och fysisk aktivitet ska öka.

Andelen förskolor och skolor med miljöledningssystem ska öka. Skolmaten ska följa standarden för så kallade Miljömåltider. Vegetarisk kost ska alltid erbjudas och tillgängligheten till vegansk kost ska öka.

Skolans samverkan med det omgivande samhället, vårdnadshavare, förskola och individ- och familjeomsorg samt föreningsliv ska fördjupas. Göteborgs Stads skolverksamhet ska NPF-säkras för att stödja barn med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Elevernas måluppfyllelse i skolan ska öka. Uppföljningen av skolresultat behöver breddas för att bättre återspegla elevernas individuella utveckling och skolornas kvalitetsarbete. Läsförmågan är avgörande för att kunna tillgodogöra sig kunskap och en viktig indikator att lyfta fram.

Stöd ska sättas in tidigt och samordningen av resurser för särskilt stöd behöver stärkas. Kvaliteten på stöd till elever med särskilda behov ska förbättras. Göteborgs Stad ska fortsätta att tillämpa ett inkluderande och språkutvecklande arbetssätt som gynnar alla elever. Det innebär att alla elever ska känna sig inkluderade i skolmiljön, formen av undervisningen ska anpassas efter elevernas behov.

Grundskolan och gymnasieskolan ska samverka om elever som riskerar att bli obehöriga till ett nationellt program. Göteborgs Stad ska fortsätta arbeta för att nå alla unga inom ramen för det kommunala aktivitetsansvaret.

Studie- och yrkesvägledningen behöver förstärkas för att stödja eleven att kunna se sina möjligheter, oavsett kön och bakgrund, inom en utbildningsvärld som blivit allt mer komplex. Gymnasieskolans yrkesprogram ska framhålla möjligheten till högskolebehörighet och utvecklas med tydlig koppling till arbetslivets olika branscher.

Att bedriva kommunal verksamhet via intraprenad är ett sätt att ta tillvara på personalens engagemang och ge dem utökade befogenheter och större eget ansvar över verksamheten och ekonomin. Göteborgs Stad ska vara drivande för utvecklingen av välfärden och ska fortsätta utveckla intraprenad som verksamhetsform.

Det systematiska kvalitetsarbetet på alla nivåer ska fortsätta utvecklas så att ingen elev faller mellan stolarna. Den vetenskapliga förankringen i skolan ska stärkas och rutiner för att sprida goda exempel i Göteborgs Stad etableras. Forskningen behöver knytas mer till undervisningen och lärarstudenters verksamhetsförlagda utbildning ska utvecklas.

Ledarskapet inom skolan ska vara i fokus och i större utsträckning präglas av tillitsbaserade arbetssätt. Rektorns roll som pedagogisk ledare såväl som förutsättningarna för lärares profession och ledarskap i lärsituationerna ska stärkas.

Lärarnas arbetsmiljö ska förbättras, ges större utrymme till kollegial samverkan, fortbildning och mer planeringstid. Strategier gällande kompetensutveckling för skolpersonal ska utvecklas. Göteborgs Stads arbete ska fokusera på att öka attraktiviteten för lärar- och rektorsyrket, med särskilt fokus på skolor i områden med socioekonomiska utmaningar.

Resurser till skolan, både ekonomiska och genom andra skolutvecklingsinsatser, ska fördelas efter behov vilket innebär att en större andel av resurserna ges till förskolor och skolor med stora socioekonomiska utmaningar. Varje skola ska eftersträva en blandad elevgrupp.

Mottagandet av nyanlända elever och deras rätt till studiehandledning och språkstöd ska följas upp. Det är angeläget att fortsätta att fördela nyanlända till skolor i hela Göteborg. Alla barn ska ha rätt att gå i skola, detta inkluderar även barn till papperslösa, utsatta EU- medborgare och ensamkommande ungdomar som är tillståndssökande. Möjligheterna till positiva möten mellan elever från olika delar av staden ska öka.

Göteborgs Stad välkomnar samarbete med fristående skolor, men motsätter sig etablering av aktiebolagsdriva skolor som delar ut vinst till ägarna. Eventuella vinster ska återföras till verksamheten för att uppnå en skola med hög kvalitet. Vid ansökan om utökning eller etablering i Göteborg är det den enskilda huvudmannens ansvar att redovisa att vinstuttag inte sker.

Uppdrag

- › Göteborgs Stad ska aktivt verka för att så många barn som möjligt nyttjar förskola eller pedagogisk omsorg. Ska genomföras 2020.
- › Barn till papperslösa och utsatta EU-medborgare ska ha rätt till förskoleplats. Ska genomföras 2020.
- › Öppna förskolor ska arrangera träffar specifikt avsedda för regnbågsfamiljer med närvaro av pedagog med hbtq-kompetens. Ska genomföras 2020.
- › Grundskolans högstadier ska erbjuda kurser i feministiskt självförsvar. Ska genomföras 2020.
- › Grundskolans högstadier ska erbjuda verksamhet med metoder som fokuserar på hur sociala normer för maskulinitet kan ifrågasättas och förändras. Verksamheten ska främst riktas till pojkar. Ska genomföras 2020.
- › Insatser ska göras för att öka elevinflytandet. Ska genomföras 2020.
- › Hur de nationella minoriteternas rättigheter kan tillgodoses bättre i grundskolan ska utredas. Ska genomföras 2020.

- › Skolornas upptagningsområden ska förändras för att skapa en så stor variation av socioekonomisk bakgrund som möjligt i elevsammansättningen. Ska genomföras 2020.
- › En modell som gör det attraktivt att vara lärare i de skolorna med störst utmaningar ska tas fram. Ska genomföras 2020.
- › En utredning ska genomföras för att undersöka vad som skulle krävas för att införa sex timmars arbetsdag i förskolan. Ska genomföras 2020.
- › Verksamheten ska utformas så att barn inte behöver ta med sig matsäck eller mellanmål i förskolan, skolan eller fritidsverksamheten. Ska genomföras 2020.
- › "Skolan mitt i byn"-konceptet ska utvecklas. Ska genomföras 2020.
- › Kommunala skolområden och närliggande områden ska utvecklas för att öka möjligheten till fysisk aktivitet under eller i anslutning till skoldagen. Ska genomföras 2020.
- › Utbildningsinsatser ska genomföras med elevhälsans personal för att öka kompetensen i att identifiera och bemöta de barn som utsätts för mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld, våld i nära relationer, sexuella övergrepp och andra former av förtryck och våld. Ska genomföras 2020.

ÄLDRE

Analys

Andelen äldre som får äldreomsorg har stadigt minskat sedan 1980. Den främsta anledningen är att människor blivit allt friskare, men det handlar även om minskade resurser.

Hälsans ojämlika fördelning består. Den genomsnittliga livslängden ökar i alla socioekonomiska skikt förutom för kvinnor med endast förgymnasial utbildning, vars livslängd minskar.

Från och med 2020 och framåt väntas gruppen äldre att öka kraftigt och därmed behovet av äldreomsorg. Samtidigt ökar konkurrensen om arbetskraften. Det ställer stora krav på att skapa goda arbetsplatser och attraktivare jobb för att lyckas rekrytera personal. Likaså kommer behovet av nya boenden för äldre att öka, särskilt mellanboendeformer.

Utvecklingen av vård och omsorg har lett till en förändrad relation mellan regionens hälso- och sjukvård och Göteborgs Stads vård och omsorgsinsatser. I takt med att vårdkvaliteten blir högre förändras också förutsättningarna. Det har skapat ett större behov av kompetensutveckling i den kommunala hälso- och sjukvården samt i äldreomsorgen.

Idag är social isolering ett stort problem bland många äldre. Äldre ges inte möjlighet till nya upplevelser och en meningsfull fritid i tillräckligt stor utsträckning.

Under 2019 bytte hemtjänsten ersättningsmodell från beviljad tid till utförd tid. Det är en positiv förändring men har inneburit påfrestningar för verksamheterna då det inte fanns tekniska lösningar på plats.

En stor utmaning är att anpassa verksamheterna efter systemet enligt lagen om valfrihetssystem (LOV) som införts i hemtjänsten och är på väg att införas inom äldreboende. En annan utmaning för äldreomsorgen är att flytta över verksamheterna till den planerade äldrenämnden.

Mål

Äldres livsvillkor ska förbättras.

Livsvillkoren ska förbättras genom att äldres självbestämmande stärks och hälsoskillnaderna utjämnas.

Processägare: SDN Örgryte-Härlanda och SDN Askim-Frölunda-Högsbo.

Inriktningar

Äldres självbestämmande ska öka och att arbeta inom äldreomsorgen ska bli mer attraktivt. Arbetet med att förbättra arbetsmiljön för hela äldreomsorgen ska intensifieras. Kvaliteten inom äldreomsorgen ska förbättras. Den andel av äldreomsorgen som bedrivs i kommunal och idéburen regi ska öka.

Göteborg ska bli en jämlik stad och den ojämlika hälsan för äldre ska motverkas. Det förebyggande arbete för att nå de med sämst hälsa ska förstärkas. För att motverka social isolering ska Göteborgs Stad arbeta förebyggande och uppsökande. Tillgängligheten till aktiviteter ska öka.

Göteborgs Stads hälso- och sjukvård och hemtjänst ska anpassas efter att allt fler med stora omsorgs- och vårdbehov bor kvar hemma. Kompetensutveckling och kvalitetsuppföljning av den kommunala hälso- och sjukvården ska stärkas. Antalet vårdskador ska minska och kompetensen hos personalen ska öka både avseende somatiska och psykiatriska diagnoser.

Göteborgs Stad ska arbeta för hög kontinuitet avseende personal, kvalitet och tidpunkt för hjälpinsatser. Att stärka personalens engagemang och arbetsmotivation är strategiska faktorer för äldreomsorgens utveckling.

Göteborgs Stads arbete med att planera äldreomsorg för de med annat modersmål ska förstärkas. Möjligheten för de som har behov av omsorg att kommunicera med personalen på sitt modersmål inom äldreomsorgen ska öka.

Arbetet med att möta äldre hbtq-personers behov ska förbättras genom att sprida ett normmedvetet arbetssätt till fler verksamheter. Utbildningar i normkritik och hbtq-inriktningar på boenden är förutsättningar för att ge ett bättre bemötande och skapa trygghet. Specialiserade mellanboendeformer för hbtq-personer ska främjas.

Göteborgs Stad ska bygga fler trygghetsboenden och gemenskapsboenden för att främja längre självständigt boende. Trygghetsbostäder ska inrättas i befintligt fastighetsbestånd, med rimliga hyror och i alla delar av Göteborg. Subventionerna för att bygga trygghetsboenden ska utökas. Allmännyttiga, ideella och privata bostadsbolag spelar alla en viktig roll.

Utemiljöerna i anslutning till äldreboenden och trygghetsboenden ska utvecklas för att stimulera utevistelse. Kvaliteten på maten och måltidssituationen i äldreomsorgen ska förbättras. Möjligheterna att välja mat ska öka. Transporter av färdiglagad mat ska undvikas i största möjliga mån. Hyresgäster på äldreboenden ska i större utsträckning få tillgång till lokalt lagad mat.

Djur har en positiv inverkan på äldres mående, särskilt inom demensvården. Göteborgs Stad ska aktivt arbeta med djur som metod inom äldreomsorgen.

Alla hyresgäster på äldreboenden ska ha tillgång till wifi i sina lägenheter.

Uppdrag

- › Fler trygghets- och gemenskapsboenden ska inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Ett rum för stillhet, bön och reflektion ska finnas på alla Göteborgs Stad äldreboenden. Ska genomföras 2020.
- › Minst en äldreboendeenhet avsedd för hbtq-personer ska inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Hur antalet hospiceplatser kan ökas ska utredas. Ska genomföras 2020.
- › Systemet enligt LOV inom hemtjänsten ska avskaffas. Möjligheten för idéburna aktörer att driva hemtjänst och omsorgstagares valfrihet ska öka. Ska genomföras 2020.
- › Införande av ett system enligt LOV inom äldreboende ska avbrytas. Ska genomföras 2020.
- › Personal inom äldreomsorgen ska utbildas i normmedvetet arbetssätt. Ska genomföras 2020.
- › Cykelkurser ska erbjudas till medarbetare i hemtjänsten som inte kan cykla. Ska genomföras 2020.
- › Förhandlingar med Västtrafik ska inledas för utreda möjligheterna för att fler pensionärsgrupper ska inkluderas i Seniorskortet. Ska genomföras 2020.
- › Alla pensionärer ska få gratis broddar. Ska genomföras 2020.

MILJÖ OCH KLIMAT

Analys

Göteborgs Stad har sedan flera år tillbaka arbetat hårt för att minska negativ miljö- och klimatpåverkan, men det behövs fortsatt omfattande åtgärder. De flesta av våra stora miljöproblem är globala och kräver därför även insatser på nationell och internationell nivå.

Klimatfrågan är vår tids största ödesfråga och vi befinner oss i ett klimatnödläge. Under senare år har allt fler uppmärksammat klimatkrisen. Under 2016 trädde ett nytt globalt klimatavtal i kraft med sikte mot endast 1,5 graders uppvärmning och för Sverige finns ett nytt klimatpolitiskt ramverk. För att uppfylla dessa behovs lokala åtgärder. I rapporten ”Fossilfritt Göteborg – vad krävs?” framgår vad Göteborgs Stad behöver göra för att uppnå vår del av Parisavtalet.

Göteborgs Stad har fastställt tolv lokala miljömål som nu revideras. Många av miljömålen är svåra att nå men det finns också positiva trender som visar på bättre luftkvalitet och mer ekologisk odling i Göteborg.

Den biologiska mångfalden är hotad. Förlust av ekosystem och biologisk mångfald har blivit än mer aktuellt i samband med att Göteborg växer. Göteborg behöver sammanhållna grönska- och vattenområden och är helt beroende av fungerande naturmiljöer och ekosystemtjänster.

Omställningen av Göteborg i en hållbar riktning är både en utmaning och en möjlighet.

Det har stor betydelse hur vi reser, vilka produkter vi köper och vad vi äter. Genom att skapa ett kretsloppssamhälle med en mer cirkulär ekonomi där produkter och råvaror återanvänds eller återvinns kan resurserna räcka till framtida generationer. Dagens konsumtionsmönster är ohållbara och ojämlika. Även köns- och socioekonomiska skillnader bidrar till att olika grupper i Göteborg påverkar miljön olika mycket.

Mål

Göteborg ska minska sin miljö- och klimatpåverkan för att bli en hållbar stad med globalt och lokalt rättvisa utsläpp.

Senast 2030 ska Göteborgs Stads konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser vara netto noll. Den biologiska mångfalden och resurshushållningen ska öka.

Processägare: Miljö- och klimatnämnden.

Inriktning

Miljöarbetet ska inriktas på att nå Göteborgs Stads lokala miljömål med tydligt fokus på målet om begränsad klimatpåverkan. För att lyckas krävs fortsatt kraftfulla åtgärder och att takten i åtgärdsarbetet ökar. Göteborg ska vara en föregångare inom miljöområdet och en av världens mest progressiva städer i att åtgärda klimat- och miljöproblem. Genom att utlysa klimatnödläge får klimatfrågan högre prioritet. En omställning till en hållbar livsstil är nödvändig där de som står för de största utsläppen ska bidra mest till omställningen. Klimatekonomisk privatrådgivning ska erbjudas.

Revideringen av miljömålen, Miljöprogrammet och det Klimatstrategiska programmet ska genomföras. Här behöver Miljö- och klimatnämnden ta ett tydligt ansvar för hela Göteborgs Stads arbete. Miljöfrämjande beteenden ska uppmuntras. Miljötillsyn är en viktig del i arbetet för att nå Göteborgs Stads miljömål och ska därför stärkas.

Göteborgs Stad ska samordna och styra miljö- och klimatarbetet i en långsiktig hållbar riktning där insatser stödjer och förstärker varandra. Göteborg ska vara en ledande part i omställningen till ett fossilfritt Sverige och driva på för ett fossilfritt Göteborg. Åtgärderna i utredningen ”Fossilfritt Göteborg – Vad krävs?” ska genomföras. Göteborgs Stad ska vara öppen för nya innovativa lösningar.

Takten i att genomföra Färdplan för fossilfri fjärrvärme 2035 ska höjas. Produktion av förnybar el och biogas ska öka bland annat genom utbyggnad av vindkraft, sol och solvärme samt ökad biogasproduktion från matavfall.

Energieffektivisering ska fortsatt vara ett aktivt arbete. Uppvärmningsbehovet ska minska genom energieffektivisering av allmännyttan och Göteborgs Stads egna lokaler. Vid nybyggnation och renovering ska energieffektivitet alltid eftersträvas.

Avfallsmängderna ska minska, Kretslopp och vattennämnden ska särskilt ansvara för detta. Göteborgs Stad ska i första hand arbeta för att förebygga uppkomsten av avfall och i andra hand för en högre grad av återanvändning och återvinning. Inköp av produkter som har längre livslängd ska uppmuntras och utvecklingen av cirkulär ekonomi främjas. Infrastruktur för avfall ska finnas med tidigt i den fysiska planeringen. Avfallshanteringen av plast ska förbättras. Systemet för fastighetsnära insamling ska utvecklas till sortering i fler fraktioner. Användningen av engångsartiklar ska minska och fossil plast ska på sikt fasas ut.

Gifter som påverkar människor, djur och miljö negativt ska minska. Ämnen med särskilt farliga egenskaper ska inte användas eller släppas ut varken i luft,

mark eller vatten. Göteborgs Stads arbete mot nedskräpning och spridning av föroreningar ska fortsätta, med särskilt fokus på mikroplaster. Avloppsslammet måste bli renare för att på sikt möjliggöra ett kretslopp av näringsämnen. Göteborgs Stad ska inte bidra till att sprida giftigt slam. Nya steg ska tas för att inrätta läkemedelsrening vid Ryaverket.

Kemikalieplanen ska genomföras, vilket innebär att Göteborgs Stad ska sluta använda farliga kemikalier inom sina verksamheter. Eftersom barn är känsligare än vuxna ligger fokus på miljöer där barn vistas. Arbetet med ”Giftfri förskola” ska fortsätta och utvecklas. Barn som växer upp i Göteborg ska få växa upp så giftfritt som möjligt.

Åtgärdsprogrammet mot buller ska genomföras så att negativ påverkan på människors hälsa från omgivningsbuller minskar.

Göteborg ska ha ett landskap med rik variation av naturtyper. Ett friskt hav och sammanhängande gröna stråk ger goda spridningsmöjligheter för djur och växter samt fungerande ekologiska processer. Mångfalden av djur och växter ska bevaras. För att hotade arter ska överleva är det viktigt att de får sina biotoper skyddade. Regelbundna naturinventeringar behövs också för att följa utvecklingen i naturen. Inom Göteborg finns flera naturreservat men också många värdefulla land- och vattenområden som idag saknar skydd. Naturområden ska skyddas enligt Byggnadsnämndens prioriteringslista, där Lärjeåns dalgång ska genomföras först.

Stråken som binder samman olika grönområden ska förstärkas. Gränzoner mellan olika naturtyper är viktiga att skydda liksom gamla träd, ädellövskogar, våtmarker och grunda havsvikar. Havsmiljön ska värnas. Strandskyddet är ett viktigt verktyg både för att bevara biologisk mångfald och att ge alla människor tillgång till attraktiva strandmiljöer. Dispenser ska undvikas. Skötseln av mark- och vattenområden, även de i stadsmiljön, ska ske så att god biologisk mångfald bevaras och främjas även i områden som inte är skyddade.

Skogspolicyn ska följas. Stora äldre träd i centrala Göteborg ska hanteras var- samt och nyplantering av träd ska fortsätta. Jordbruksmark i Göteborgs Stads ägo ska användas för ekologisk produktion av mat. Arbetet med miljömåltider är av betydelse för att vi ska nå våra miljömål. Hela Göteborgs Stad behöver därför arbeta aktivt med frågan.

Andelen vegetarisk och vegansk kost ska öka.

Uppdrag

- › Genomförandet av åtgärderna i rapporten "Fossilfritt Göteborg – vad krävs?" ska påskyndas. Ska genomföras 2020.
- › Alla nämnder och styrelser ska ta fram klimatbudgetar. Ska genomföras 2020.
- › Ett klimatråd med experter, politiker och andra beslutsfattare ska inrättas i samverkan med akademi och näringsliv. Ska genomföras 2020.
- › Klimatkrav ska ställas på material med fokus på betong, stål och asfalt. Ska genomföras 2020.
- › Uthyrning av solceller till privatpersoner och fastighetsägare ska möjliggöras. Ska genomföras 2020.
- › Fler kommunala och kooperativa solcellsparker ska byggas där personer, bostadsrättsföreningar och organisationer ges möjlighet att ta del av tekniken. Ska genomföras 2020.
- › Förutsättningarna för utbyggnad av vindkraft ska utredas. Ska genomföras 2020.
- › Utlåning inom olika kategorier såsom verktyg, leksaker och kläder ska utvecklas. Ska genomföras 2020.
- › Skötseln av stadens gröna ytor ska utvecklas för att gynna biologisk mångfald så som till exempel pollinerande insekter. Ska genomföras 2020.
- › Skyddsområden för ålgräsängar ska inrättas. Ska genomföras 2020.
- › Åtgärder för att minska gifterna i kommunens vattendrag ska genomföras. Ska genomföras 2020.
- › Arbetet med att minska matsvinnet enligt Göteborgsmodellen för mindre matsvinn ska återupptas. Ska genomföras 2020.
- › Växtbaserade alternativ ska alltid erbjudas i syfte att minska konsumtionen av komjölk. Ska genomföras 2020.
- › Vegetarisk kost som förstahandsalternativ ska införas i de av Göteborgs Stads verksamheter där personer vistas men ej bor, inklusive vid kurser och konferenser. Ska genomföras 2020.
- › Måltidspersonal och andra relevanta grupper ska utbildas i vegetarisk och vegansk kost. Ska genomföras 2020.

STADSUTVECKLING OCH BOSTÄDER

Analys

Många vill bo i Göteborg. Under lång tid har Göteborg haft en befolkningsstillväxt och de senaste åren har inflyttningen ökat ytterligare. Detta ställer höga krav på stadsutveckling och bostadsbyggande.

Göteborgs Stads höjda ambition för bostadsbyggandet skapar möjligheter till hållbar bebyggelse med god tillgänglighet till både service och rekreation. Under förra mandatperioden ökade byggtakten och det påbörjades fler bostäder än på 40 år. Dock finns en risk att en kommande lågkonjunktur kan påverka byggtakten negativt.

Allmännyttan spelar en viktig roll för ökad nyproduktion. Fler av Göteborgs Stads verksamheter samarbetar för att effektivisera arbetet med stadsutvecklingen. I hela Göteborg råder dock brist på arbetskraft för att planera och genomföra byggprojekt.

Bostadsbristen och bostadssegregationen är fortfarande stor i Göteborg och det byggs för få hyresrätter. Detta drabbar särskilt unga vuxna, nyanlända och personer med låga inkomster. Bostadsbristen yttrar sig framförallt i brist på hyreslägenheter och för många är hyresnivåerna på nybyggda lägenheter alldeles för höga. Utöver trångboddhet och osäkra boendeförhållande bidrar bostadsbristen också till hemlöshet.

Klimatförändringarna leder till bland annat till fler översvämningar, värmeböljor, höjda havsnivåer, förlust av biologisk mångfald och andra klimatrelaterade problem. Detta ökar behovet av klimatanpassning i Göteborg.

Mål

Bostadsbristen ska byggas bort och bostadsbehoven tillgodoses bättre.

Det ökande bostadsbyggandet ska bättre styras mot de behov som finns. Fler hyresrätter ska byggas och hyresnivåer anpassas även för personer med låga inkomster. Det långsiktiga målet är att ha en bostadsmarknad i balans där det finns rörlighet och möjlighet att flytta.

Processägare: Fastighetsnämnden.

Inriktningar

Bostad är en mänsklig rättighet och en del av den generella välfärden. Bostadsbristen ska mötas genom kraftigt ökat bostadsbyggande med inriktningen att bygga hyresrätter. Stadsutvecklingen ska aktivt bidra till att minska segregationen och utjämna skillnader i livsvillkor och hälsa.

Områden ska planeras för att uppnå en mångfald av upplåtelseformer och bostadstyper, men detta utesluter inte att nya hyresrätter byggs i områden med många hyresrätter. Att skapa hälsofrämjande och hållbara livsmiljöer är ett centralt fokusområde i Göteborgs Stads jämlikhetsarbete som ska prioriteras.

Nybyggnation ska bidra till effektivt markutnyttjande genom att komplettera och utveckla Göteborg främst i redan exploaterade lägen med god kollektivtrafik. Stadsutvecklingen ska bidra till en högre täthet och en större mångfald av både innehåll och människor. Göteborgs Stads strategi för utbyggnadsplanering, trafikstrategin och grönstrategin ska vara viktiga utgångspunkter för all stadsutveckling. Buller nära bostäder är en hälsorisk och bör begränsas. En kraftsamling för utbyggnad ska göras i de socioekonomiskt mest utsatta områdena. Hammarkullen och Angered Centrum ska byggas ihop på sikt. Arbetet med Dag Hammarskjölds boulevard ska prioriteras.

Utformning av bebyggelse och offentliga platser ska ske med människan i fokus. Barnperspektivet ska präglade utvecklingen av Göteborg. Sociala konsekvens- och barnkonsekvensanalyser i stadsutvecklingsprocessen ska fortsätta utvecklas. Stadsutvecklingen ska vara jämställd med öppna och översiktliga miljöer som är trygga att förflytta sig och vistas i.

Invånarna ska ha god kollektivtrafik, service, affärer, skolor, torg och grönområden inom gångavstånd. Göteborg ska byggas så att bilen blir mindre nödvändig, torgen bli mer levande och lokala verksamheter stärkas. Stråvan efter låg klimatpåverkan ska ingå som en del i planarbetet. Miljökraven vid nybyggnation ska i samverkan med branschen höjas och följas upp. Fler byggnader ska ha material som är klimatneutralt och giftfritt. Byggnader med lågt energibehov eller med energiöverskott ska eftersträvas. Innovationer inom hållbart byggande ska premieras.

Inriktningen ska vara att utveckla en blandstad med mer liv och rörelse, ökad trygghet och fler mötesplatser. Kulturen ska utgöra en integrerad del av stadsutvecklingen och kulturplanering ska komma in i ett tidigt skede i planprocessen. Stadsrummet ska vara tillgängligt och stimulera till spontana kulturyttringar där utrymme för kreativitet ges. Det ska finnas fler kulturupplevelser och lekmiljöer, som exempelvis interaktiva skulpturer och lekmöbler i Göteborg.

Infrastruktursatsningar, projekt inom BoStad 2021 och den högre generella byggtakten kommer att innebära flera byggarbetsplatser runt om i Göteborg.

Byggarbetsplatserna är en naturlig del i det offentliga rummet och arbetet ska i möjligaste mån åskådliggöras genom temporära aktiviteter under byggtiden. Vid långvariga byggprojekt kan buller påverka människors hälsa negativt och bör motverkas. Tillgängligheten till områden som påverkas av byggen ska upprätthållas i så stor utsträckning som möjligt. Många projekt är igång samtidigt och kommer att vara det under flera år. Göteborgs Stad behöver utveckla en byggsamordning av projekt som påverkar varandra så att byggtrafik och logistik fungerar.

Enprocentsregeln för konstnärlig gestaltning ska tillämpas vid nybyggnation. Göteborg ska vara tillgänglig för alla, därför ska den fysiska tillgängligheten till hela stadsrummet öka genom att fysiska hinder byggs bort.

Även när Göteborg blir tätare ska grönområden finnas nära bostäderna eftersom närheten till ett grönområde är kopplat till välmående. De gröna kilarna ska stärkas genom integrering med närliggande parker och naturområden. Jubileumsparken i Frihamnen ska bli en urban stadspark och invånarna ska ha ett stort inflytande över hur den utformas och växer fram. Fler ska ha möjligheter till odling i Göteborg. För att klimatsäkra Göteborg ska planering för skydd från översvämningar genomföras. Arbete med klimatanpassningsåtgärder ska intensifieras genom stärkt samordning. Dagvattenfrågan ska finnas med tidigt i den fysiska planeringen. Lokalt omhändertagande av dagvatten ska eftersträvas, gärna genom multifunktionella lösningar som kan bidra till rekreativa upplevelser.

Inga nya externa köpcentrum ska byggas eller planeras. De externa köpcentrum som redan finns ska utvecklas på ett hållbart sätt, göras tillgängliga med kollektivtrafik och utbudet gå mot sällanköpshandel.

Möjligheten att hitta en lämplig bostad i hela Göteborg ska öka. Utbyggnadstakten ska höjas för att kunna bygga bort bostadsbristen. Hälften av bostäderna som byggs bör vara hyresrätter. På sikt ska de planerande nämndernas organisation förändras för en ökad byggtakt och bättre samverkan i hela planerings- och byggprocessen. Fler detaljplaner ska tas fram innan marken anvisas.

Fler bostadsprojekt ska initieras där hyresnivåerna hålls nere, exempelvis genom på förhand förhandlade hyror eller markanvisningstävlingar. Prefabricerade hus kan vara ett sätt att snabba upp byggprocessen, liksom tillfälliga bostäder. Fler småskaliga byggbolag och byggemskaper ska ges möjlighet att bygga i Göteborg. Olika boendeformer såsom gemensamhetsboende, studentbostäder, bostäder med särskild service och trygghetsboenden tillgodoser olika behov i hela staden.

Projektet BoStad 2021 för att få fler bostäder till år 2021 med förändrat och effektivare arbetssätt ska fortsätta prioriteras av alla berörda förvaltningar och bolag. I det arbetet är det viktigt att tillgodose behoven av kommunal service.

Hemlösheten ska mötas enligt modellen ”Bostad först” och individuellt anpassade insatser. Göteborgs Stad ska verka för att personer som utsatts för våld i nära relationer ska kunna få förtur till vissa lägenheter. Arbetet med den nationella samverkan som ger våldsutsatta möjlighet att byta bostadsort ska fortsätta.

Huvudinriktningen är att alla bostäder ska vara tillgängliga. Personer med normbrytande funktionalitet ska ha rätt att få ett boende anpassat efter eget behov med stöd och service. Fler boenden ska skapas och arbetet med att reservera lägenheter enligt F100 ska fortsätta.

Allmännyttan ska fortsatt samverka med stadsdelsnämnderna och civilsamhället för att utveckla förvaltningen av sina bostäder. Många bostäder är i behov av upprustning. Dialog ska föras med hyresgäster vid renovering. Målet är att människor inte ska behöva lämna sina hem på grund av hyresökning. Inga utförsäljningar av allmännyttan ska ske.

Allmännyttan ska fortsätta se över hur vindar kan byggas om till lägenheter. Energieffektivisering ska göras vid renovering och fler av de hus som byggs ska vara plusenergihus. Renoveringar och underhåll av byggnader och stadsmiljöer ska genomföras med hänsyn till platsernas och byggnadernas kulturhistoria.

I många områden där det finns renoveringsbehov finns det också stor arbetslöshet. Vid upprustningsinsatser ska Göteborgs Stads modell för social hänsyn användas som ett medel att skapa sysselsättning och arbete åt invånarna i de bostadsområden som ska upprustas.

Uppdrag

- ▶ Byggmålet för mandatperioden ska öka till 22 000 färdigställda bostäder. Ska genomföras under mandatperioden.
- ▶ Produktionstakten ska öka till 2500 lägenheter per år inom allmännyttan, varav minst 2000 ska vara hyresrätter. Ska genomföras under mandatperioden.
- ▶ Vid renovering och standardhöjningar inom allmännyttan ska ett minimalalternativ kunna väljas som innebär ingen eller en mycket liten hyreshöjning så att alla hyresgäster har möjlighet att bo kvar. Ska genomföras 2020.
- ▶ Minst hälften av alla markanvisade bostäder ska vara hyresrätter. Ska genomföras 2020.
- ▶ Minst 10 procent av alla markanvisade hyresrätter ska anvisas med hyrestak om max 1100 kr per kvadratmeter och år. Ska genomföras 2020.

- › 80 procent av alla markanvisade hyresrätter ska anvisas med en hyra om max 1650 kronor per kvadratmeter och år. Ska genomföras 2020.
- › För att tilldelas mark ska privata fastighetsägare överlåta motsvarande 10 procent av nytt bostadsbestånd till Fastighetsnämnden för olika sociala ändamål. Ska genomföras 2020.
- › För att tilldelas mark ska privata fastighetsägare förmedla samtliga lediga hyresrätter i sitt bestånd på BoPlats. Ska genomföras 2020.
- › Krav på solceller och energieffektiva lösningar ska ställas vid markanvisningar. Ska genomföras 2020.
- › Investeringar ska göras för att få ekologiskt hållbara tak med t.ex. solpaneler, växtlighet och odlingar. Ska genomföras 2020.
- › Riktlinjerna för miljöanpassat byggande ska revideras i samverkan med byggbranschen för att minska klimatpåverkan från byggnation. Ska genomföras 2020.
- › Ett träbyggnadsprogram vid nybyggnation ska tas fram. Ska genomföras 2020.
- › Hur byggherrebolaget Framtiden Byggutveckling kan omvandlas till ett utförande byggbolag ska utredas. Ska genomföras 2020.
- › Metoder för att stimulera en mångfald av aktörer på byggmarknaden ska utvecklas. Ska genomföras 2020.
- › Spelreklam ska förbjudas på kommunal mark. Ska genomföras 2020.
- › Nya platser för egen odling och kommersiell produktion ska tillskapas. Ska genomföras 2020.
- › Minst 50 kommunala vattenposter ska byggas. Ska genomföras under mandatperioden.
- › Satellitområdena i de nordöstra stadsdelarna ska byggas ihop för att få en sammanhängande struktur. Ska genomföras under mandatperioden.

TRAFIK

Analys

God trafikplanering är en förutsättning för människor att få ihop vardag och fritid och skapar mer jämlika och jämställda livsvillkor.

Kollektivtrafiken idag är inte tillräckligt utbyggd för att nå målen om ett hållbart resande. Genom en utvecklad kollektivtrafik ges fler lika möjligheter att nå Göteborgs Stads utbud av studieplatser, arbetsplatser, kultur och fritid utan att vara beroende av tillgång till bil. Göteborg behöver utvecklas till en modern och bra cykelstad. Det antagna cykelprogrammet och utvecklingen av låncykelssystem är viktiga steg för att uppnå detta.

Klimat- och miljöpåverkan samt buller och trängsel från trafiken behöver minska för att bidra till en hållbar stadsutveckling.

Trafiksäkerheten har ökat generellt, dock har cykelolyckorna och fallolyckor blivit fler. I takt med att Göteborg förtätas och vi blir fler som samsas om trafikutrymmet behöver trafiksäkerhetsarbetet förbättras ytterligare.

Västsvenska paketet är ett steg i omställningen till ett hållbart resande och viktig för den regionala arbetsmarknaden och att få hållbara godsflöden i och genom Göteborg. De stora projekten i Västsvenska paketet har gått in i en genomförandefas. Det ställer krav på hur trafiken leds om och att nya lösningar skapas för att bibehålla god tillgänglighet och mobilitet under byggskedet. Byggtiden ger också en möjlighet att skapa nya hållbara resvanor och tillfälliga mötesplatser i Göteborg.

Sedan trängselskatten infördes 2013 har Göteborgs befolkning ökat medan biltrafiken fortfarande ligger under den ursprungliga nivån. Resandet med kollektivtrafik ökar medan ökningen av cykelresorna ligger långt ifrån målet om tredubblad cykling till 2025.

Fordonssektorn genomgår en stark förändring inom elektrifiering, automatisering och digitalisering. Delandelösningar såsom bilpooler och uthyrning av elsparkcyklar ökar. Detta kommer få stor påverkan på framtida trafik i Göteborg.

2017 antog Riksdagen ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige med ett klimatmål om att utsläppen för inrikes transporter senast år 2030 ska vara minst 70 procent lägre jämfört med 2010 års nivå. Detta ställer högre krav på Göteborgs Stads omställningsarbete.

Mål

Det hållbara resandet ska öka.

Biltrafiken ska minska och tillgängligheten för gående och cyklister ska öka liksom resandet med kollektivtrafik. Stadsrummet ska användas effektivt utifrån rättvise- och hälsoskäl. Trafikens negativa påverkan på hälsa, klimat och miljö ska minska.

Processägare: Trafiknämnden.

Inriktning

Biltrafiken ska minska till förmån för kollektivtrafik, cykel och gående. Minskad biltrafik bidrar både till förbättrad luftkvalitet och minskat buller, dessutom frigörs också utrymme till de människor som rör sig i innerstaden. Kollektivtrafiken ska utgöra stommen i stadstrafiken. Alla ska kunna resa miljövänligt, enkelt och mer tillgängligt, därför behöver kollektivtrafiknätet byggas ut och priserna hållas nere. I det arbetet är tvärförbindelser viktiga för att avlasta centrum för bättre framkomlighet. Skolbarn och skolungdomar ska erbjudas fria resor med kollektivtrafiken under sommaren.

Trafikplaneringen ska bidra till att skillnaderna i resmönster baserat på kön utjämnas som ett led i att öka jämställdheten. Tillgänglighetsanpassningen av hållplatser ska prioriteras. Färdtjänsten och Flexlinjen ska utvecklas så att dess passagerare får samma nytta av kollektivtrafiken som övriga resenärer. Vid upphandling av färdtjänst ska krav ställas på eldrift.

Göteborgs Stad ska vara delaktiga i att ta fram nya fordons- och mobilitetsinnovationer. Genom bättre samordning ska Göteborgs Stads fordon nyttjas effektivare.

Trafikmiljön ska utformas på ett sätt som främjar barns säkerhet och rörelsefrihet, detta är särskilt viktigt vid skolor och förskolor. Möjligheten att gå till fots mellan olika platser ska prioriteras högt. Trottoarer och gångbanor ska skiljas från cykelbanor och gångstråken ska vara gena och tydligt markerade.

Göteborg ska utvecklas till en cykelstad i enlighet med cykelprogrammet med fasta förbindelser över älven. Vi tidigarelägger bygget av en central gång- och cykelbro och planeringen av ytterligare gång- och cykelbroar ska påbörjas. Säkerheten för cyklister ska prioriteras mer och cykelolyckorna ska minska. De årliga reinvesteringsmedlen till underhåll av cykelinfrastruktur tredubblas. Under tiden som flera byggprojekt pågår finns ett särskilt tillfälle att uppmuntra cykel som attraktivt transportmedel. En särskild cykelsatsning ska genomföras för att säkra framkomligheten och för att få fler att cykla.

Trafikens påverkan på bullersituationen, klimatet och luftkvaliteten ska förbättras bland annat genom att trafikmiljön anpassas och hastigheter för biltrafiken sänks. Införandet av striktare miljözoner är viktigt för att minska trafikens negativa hälsoeffekter. Miljözon 1 och 2 införs därför i samma område som nuvarande miljözonen för tunga fordon. Möjligheterna att införa miljözon 3 ska utredas.

För att nå målen i trafikstrategin och bibehålla framkomligheten under byggprojekt behöver effektiva mobilitetslösningar utvecklas, i samverkan med förvaltningar och bolag. I infrastrukturprojekt ska fler medarbetare rekryteras utifrån social hänsyn.

Priset för boendeparkering ska bli mer marknadsmässig och parkering på tomtmark ska premieras. Parkeringsplaneringen ska stödja trafikstrategins inriktning. Göteborgs Stad ska underlätta för bilpooler, bland annat genom att omvandla parkeringsplatser som tagits i anspråk vid ombyggnation till bilpoolsparkering. Hållbara transportplaner, flexibla parkeringstal och avtala om mobilitetstjänster ska tillämpas i markanvisningar för att minska användningen av personbilar.

Göteborg ska ha välfungerande och hållbara godsflöden. Det gäller såväl godset till och från Göteborgs Hamn, som utveckling av citylogistiken. En större andel gods ska transporteras med tåg. Genom nya omlastningsstationer och småskaliga lösningar i stadens centrala delar ska lastbilstrafiken genom Göteborg minska.

Arbetet med Dag Hammarskjölds boulevard gällande stadsutveckling och trafiklösning ska fortsätta. Genomförandet av Västsvenska paketet har hög prioritet. Spårvagnsnätet ska öka sin kapacitet för snabbare förbindelser till ytterstaden och genom centrum. För att nå målen med kollektivtrafikutbyggnaden enligt Koll2035 ska Göteborgs Stad fortsatt samverka med Västra Götalandsregionen. Kollektivtrafiken ska bli fossilfri, till exempel genom att andelen färjor över älven som drivs med el ska utökas. Bangårdsförbindelsen är ett stort planerat infrastrukturprojekt som om den byggs kommer ha stor påverkan på stora delar av centrala staden. Därför ska nyttan av projektet utredas ytterligare innan slutgiltigt beslut kan fattas.

Uppdrag

- › Bilfria söndagar ska införas i centrala delar av Göteborg avseende privatbilism. Ska genomföras 2020.
- › Vid nybyggnation ska områden där gatsten dominerar tillgänglighetsanpassas. Ska genomföras 2020.

- › Andelen cykelinvesteringar av Göteborgs Stads trafikrelaterade investeringar och underhåll ska öka. Ska genomföras 2020.
- › Ett pilotprojekt ska genomföras vid viktiga knutpunkter för kollektivtrafik där privatbilar regleras bort och stråk reserveras för nyttotrafik. Ska genomföras 2020.
- › Parkeringsavgifterna ska höjas. Ska genomföras 2020.
- › Fler kollektivtrafikförbindelser mellan ytterstadsområden ska utredas. Ska genomföras 2020.
- › Spårväglänkar som Engelbrektsgatan och Allélänken ska prioriteras. Ska genomföras 2020.
- › Fler kollektivtrafikkörfält vid tillfarter och i centrala Göteborg ska tillskapas. Ska genomföras 2020.
- › Subventionen på 135 kronor per månadskort i kollektivtrafiken ska återinföras. Ska genomföras 2020.
- › Sommarlovskorten inom kollektivtrafiken för ungdomar ska återinföras. Ska genomföras 2020.
- › Planering för byggnation av gång- och cykelbroar över älven ska påbörjas. Ska genomföras 2020.
- › Miljözoner för lätta fordon ska införas. Ska genomföras 2020.
- › Nya omlastningsstationer kring Göteborg ska skapas så att miljö- och klimatpåverkan från godstransporter med lastbil till och från Göteborgs Hamn minskar. Ska genomföras 2020.

ARBETSMARKNAD OCH VUXENUTBILDNING

Analys

Att skapa förutsättningar för arbete är ett centralt fokusområde för Göteborgs Stads satsning på ett Jämligt Göteborg. Att komma i arbete är avgörande inte bara för den enskilde utan även för familjens livsvillkor och för hela samhället.

Göteborgs Stads ambitionshöjning på arbetsmarknadsområdet har gett resultat. Kompetenscenter är etablerade runt om i Göteborg och ska fortsätta utveckla samverkan med nämnder och bolag. Göteborg har haft en stark jobbtillväxt och arbetslösheten har minskat, inte minst bland unga. Det finns dock flera identifierade briststyrken, samtidigt som arbetslösheten är hög inom vissa grupper.

Göteborg står inför stora generationsväxlingar och behovet av vuxenutbildningsinsatser ökar. Särskilt har behovet av fler utbildningsplatser ökat bland de som omfattas av gymnasielagen. En bättre matchning skulle kunna förbättra kompetensförsörjningen samtidigt som arbetslösheten pressas tillbaka. Språkkunskaper är avgörande för att kunna ta steget in på arbetsmarknaden och Göteborgs Stad behöver genomföra insatser för att tillgodose det behovet. Nyanlända kvinnor med barn står ofta långt ifrån arbetsmarknaden och egenförsörjning.

Göteborgs Stad som arbetsgivare har länge arbetat med att göra lönerna mer jämställda. Arbetsmarknaden är idag könssegrigerad, där patriarkala och rasistiska strukturer missgynnar kvinnor och/eller personer med utländsk bakgrund. Dessa strukturer måste brytas.

Neddragningarna av Arbetsförmedlingens kontor har medfört ökade krav på Göteborgs Stad att genomföra arbetsmarknadsinsatser.

Mål

Sysselsättningen för grupper långt ifrån arbetsmarknaden ska öka.

Särskilda insatser ska riktas mot unga, utrikes födda och personer med normbrytande funktionalitet som är överrepresenterade bland långvarigt arbetslösa.

Processägare: Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning.

Inriktningar

Göteborgs Stads riktade arbetsmarknadsinsatser ska fokusera främst på åtgärder för unga, utrikes födda och personer med normbrytande funktionalitet.

Göteborg ska ha en attraktiv och inkluderande arbetsmarknad där diskriminerande strukturer ska brytas. Arbetsmarknaden präglas av ständig omställning och Göteborgs Stad ska ha en hög beredskap för att tidigt kunna göra insatser för att maximera möjligheterna att komma i arbete eller studier. Göteborgs Stad ska också ta del av statliga arbetsmarknads- och utbildningssatsningar för att möta den efterfrågan på kompetensförsörjning som finns, både internt och externt.

Arbetsmarknadsinsatserna ska fördelas och genomföras efter behov och på jämställda villkor för att bryta könsstereotyper på arbetsmarknaden för kvinnor, män och de som identifierar sig som annat.

Göteborgs Stad ska fortsätta att utveckla insatserna för att göra Göteborg mer jämlikt. Arbetet med fokusområdet ”Skapa förutsättningar för arbete” ska vara en integrerad del av Göteborgs Stads arbetsmarknadspolitik. Assisterande tjänster ska erbjudas i förvaltningar och bolag för att förbättra kompetensförsörjningen samt minska arbetslösheten.

Samverkan med andra arbetsgivare för att förbättra kompetensförsörjningen och minska arbetslösheten ska öka. En viktig del i detta arbete är att vidareutveckla specialutformade insatser för att underlätta etableringen på arbetsmarknaden.

Business Region Göteborg ska i högre grad fokusera på arbetsmarknadsfrågor och arbeta mer med insatser för förbättrad jobbmatchning och samverkan med Nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning ska stärkas.

Göteborgs Stad ska erbjuda feriejobb till så många unga som möjligt och säkerställa ett gott mottagande ute på arbetsplatserna. Antalet praktikplatser i Göteborgs Stad ska öka. Park- och naturnämndens arbetsmarknadsinsatser ska öka och utvecklas.

Vuxenutbildningen ska stödja det livslånga lärandet med fokus på att utjämna livschanser. Dess uppgift ska vara att ge människor en andra chans i livet och möta omställning på arbetsmarknaden genom att anpassa sina former efter individens behov och begränsningar.

Vuxenutbildningen ska också bidra till att förbättra kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden och i Göteborgs Stad. Möjligheten att läsa in gymnasiekompetens i efterhand med bibehållet försörjningsstöd ska öka.

Göteborgs Stad ska säkerställa det utbud av utbildningsplatser som behövs för att minska bristen på yrkesutbildad arbetskraft. Vid upphandling av vuxenutbildning ska det alltid övervägas om Göteborgs Stad kan driva verksamheten i egen regi och andelen som drivs i egen regi ska öka. Folkbildningen och dess organisationer är viktiga i sin fria roll och ska ses som viktiga samarbetspartners.

Kombinationen av Svenska för invandrare (SFI), förberedande svenskundervisning och arbetspraktik/yrkesutbildning med språk- och modersmålsstöd ska vidareutvecklas. Särskild beredskap ska finnas för utbildnings- och språkinsatser för nyanlända som övergår i kommunens ansvar. Göteborgs Stad ska också arbeta för att svenskundervisning erbjuds så tidigt som möjligt efter ankomst. De som läser SFI kombinerat med kärnämnen ska kunna erbjudas undervisning på sitt modersmål. Asylsökande och papperslösa ska ges möjlighet till svenskundervisning genom idéburet offentligt partnerskap. Det ska vara möjligt att kombinera olika skolformer och kombinera studier med förvärvsarbete.

Göteborgs Stad ska arbeta för samverkan med Arbetsförmedlingen under etableringstiden. Validering är ett viktigt verktyg som behöver utvecklas, i synnerhet för bedömning av yrkeskompetens.

Studie- och yrkesvägledningen ska erbjuda effektiva verktyg för att finna rätt utbildning eller åtgärd åt rätt person. Vägledningen mot bristyrken ska öka och utvecklingen av arbetssätt för att minska andelen avbrott ska fortsätta.

Språkstöd ska fortsatt spela en viktig roll för att utveckla vård- och omsorgsprogrammet.

Uppdrag

- › Fler arbetsplatser inom Göteborgs Stad ska erbjuda praktikplatser och dessa ska fördelas jämställt. Ska genomföras 2020.
- › Ett pilotprojekt med konceptet Stadsdelsmammor ska införas i två stadsdelar. Ska genomföras 2020.

NÄRINGS LIV

Analys

Göteborgs näringsliv har en internationell prägel med tydliga inslag av innovationsförmåga. De senaste åren har utvecklingen varit stark med en hög jobbtillväxt. Samtidigt befinner sig vissa grupper långt ifrån arbetsmarknaden. Näringslivet har en viktig roll när det gäller att bidra till ökad jämlikhet och utvecklingen till ett hållbart samhälle.

Göteborg är Sveriges viktigaste industriregion med flera globala och kunskaps-intensiva tillverkningsföretag, det skapar unika förutsättningar att utveckla nya innovationer. Med teknikutveckling och ökad global konkurrens ökar kraven på förändringsbenägenhet. Både näringslivet och Göteborgs Stads organisation behöver möta den strukturomvandling som följer av digitaliseringen och behovet av omställning till en miljövänlig och hållbar produktion.

Göteborgs närhet till havet innebär potentiella möjligheter för exempelvis algodling, energiutvinning och olika former av ekoturism. Här kan Göteborgs Stad tillsammans med andra aktörer hitta nya innovativa lösningar som ger hållbar försörjning inom maritima näringar.

I utvecklingen av cirkulär ekonomi finns stora möjligheter att minska miljö-påverkan, effektivisera processer och sänka kostnader.

Att klara kompetensförsörjningen är en stor utmaning. Det gäller att möta näringslivets behov av arbetskraft genom att bland annat ta tillvara kompetensen hos de som kommer hit som flyktingar.

Göteborg gör omfattande investeringar i infrastruktur och stadsutveckling. Stadsplaneringen är en förutsättning för hållbar näringslivsutveckling.

Mål

Göteborg ska vara en hållbar innovationsstad som tar globalt ansvar.

Göteborgs Stad ska stärka innovationsklimatet i syfte att utveckla hållbara och samhällsförbättrande innovationer.

Processägare: Business Region Göteborg.

Inriktningar

Göteborgs Stad ska samverka och föra en öppen dialog med representanter från politik, företag och forskning i syfte att stärka ett hållbart näringsliv. Göteborgs Stads näringspolitik ska bidra till fler och nya jobb, ökad jämlikhet och anta klimatutmaningen för att bli världsledande inom miljöteknik. Arbetet med Gothenburg Climate Partnership ska intensifieras för att göra fler företag delaktiga i klimatutmaningen. Ett led i detta kan vara att ställa krav på det lokala näringslivet att minska och fasa ut användandet av plastprodukter

Göteborgs Stad ska vara en testarena för att utveckla nya hållbara innovationer i samverkan med näringsliv och akademi. Innovationer inom en rad områden ska kunna testas på ett kontrollerat och effektivt vis. Följdinnovationer och kunskapsspridning ska stimuleras. För att underlätta för alla involverade aktörer ska det byggas upp en tydlig, enhetlig och transparent struktur kring testarenaverksamheten.

Göteborg ska vara en föregångare i att använda digitaliseringens möjligheter. Göteborgs Stad ska driva ett systematiskt utvecklingsarbete för att främja digitaliseringen i näringslivet i samverkan med akademien. Dessutom ska Göteborgs Stad se till att den nya digitala tekniken används på bästa sätt i de egna verksamheterna. Det är viktigt att alla som vistas i Göteborg har tillgång till internet.

Göteborgs Stad ska stärka näringslivets engagemang för att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa samt viljan att bidra till en hållbar utveckling med ökad miljöhänsyn. Göteborgs Stad ska bidra till att säkerställa näringslivets kompetensförsörjning och att förbättra matchningen med utbildningssystemet.

Service till och bemötandet av företag ska förbättras. Göteborgs Stad ska ha en god beredskap för att samordna cirkulära initiativ. Stöd till småföretag ska ges på fler språk än svenska och synergieffekter ska skapas med Göteborgs Stads arbetsmarknadsåtgärder.

Arbetet med att ge ut gröna obligationer ska fortsätta utvecklas. Göteborgs Stad ska bidra till att fler sociala företag växer fram och delta i samverkan för idéburna offentliga partnerskap. Framväxten av delandets ekonomi som bygger på cirkulära principer, förtroende och tillit ska uppmuntras. Göteborgs Stad ska skapa goda förutsättningar för gröna näringar.

Göteborgs Stad ska arbeta vidare med konceptet tillåtande oaser, genom exempelvis "Saltet på Ringön".

Uppdrag

- › En modell för dialogbaserad tillstånds- och tillsynshandläggning i samarbete mellan Göteborgs Stad och näringslivet ska tas fram. Ska genomföras 2020.
- › Innovationssatsningar ska i större utsträckning vara sociala innovationer och innovationer inom sociala företag. Ska genomföras 2020.
- › En förstudie om en återbruksgalleria ska genomföras. Ska genomföras 2020.
- › En utredning ska genomföras för att se hur andelen välfärdsverksamheter som bedrivs av vinstdrivande företag kan minska. Ska genomföras 2020.
- › Företag som vill byta ägarform till kooperativ eller personalstyrt företag ska erbjudas stöd. Ska genomföras 2020.
- › Samordningen av cirkulära initiativ ska stärkas genom att utveckla arbetet inom "Cirkulära Göteborg". Ska genomföras 2020.

TURISM OCH EVENEMANG

Analys

Som en kustnära, liten storstad har Göteborg goda möjligheter att profileras som en destination med spännande evenemang, god tillgänglighet och bra boenden. Det finns den stor utvecklingspotential i att utnyttja närheten till vattnet, skärgården och omgivande natur. Det innebär också goda möjligheter för göteborgarna att turista i sin egen stad.

Konkurrensen blir allt hårdare inom besöksnäringen men Göteborg har haft en stark utveckling. Antalet gästnätter har ökat kontinuerligt under lång tid och många unga får idag sina första jobb inom kultur och turism.

Samverkan med närliggande kommuner ger goda möjligheter till att fortsätta att utveckla närturism.

Mål

Göteborgarnas möjlighet att turista i sin egen stad ska öka.

Göteborg ska vara en hållbar turist-, mötes- och evenemangsstad med fler öppna evenemang.

Processägare: Göteborg & Co.

Inriktningar

Göteborg ska vara en ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar kultur- och evenemangsstad. Turism och besöksnäringen har stor betydelse för den lokala arbetsmarknaden och är ofta inkörsport till arbetslivet för unga människor. Göteborgs Stads verksamhet inom turism- och evenemang ska bidra till att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa. Samverkan mellan kommun, region och kommunalförbund ska stärka attraktionskraften hos Göteborg med omkringliggande region.

Genom att utveckla det offentliga rummet och skapa fler och mer tillgängliga mötesplatser och evenemang blir Göteborg en mer attraktiv stad. Fokus ska ligga på upplevelser snarare än produkter i större utsträckning. Det ska finnas möjligheter till turism och evenemang i hela Göteborg. Koncept för naturturism ska utvecklas. De evenemang som Göteborgs Stad deltar i ska ta hänsyn till miljö, djur och sociala villkor.

400-årsjubileet 2021 är ett sätt att i dialog med invånarna utveckla Göteborg till en ännu bättre stad att leva, bo i och besöka.

Eftersom ökad turism kan innebära utmaningar för miljö och klimat ska Göteborgs Stad arbeta med smarta lösningar för att säkra en ekologiskt hållbar utveckling. Lobbyarbete för fler flyglinjer ska upphöra och istället ska hållbara transportalternativ till och från Göteborg främjas.

Uppdrag

- › Uppmuntra nattågsförbindelser och tågcharter till och från Göteborg. Ska genomföras 2020.
- › Ökade miljökrav ska ställas på kryssningsfartygen som lägger till i Göteborgs hamn. Ska genomföras 2020.

KULTUR

Analys

Konst och kultur är en viktig del i ett demokratiskt och hållbart samhälle. Det skapar mötesplatser som ger utrymme för mångfald och social sammanhållning, vilket blir allt viktigare när fler människor vill bosätta sig i Göteborg.

Ett jämlikt Göteborg bygger på en bred och generell tillgång till kultur. Trots satsningar på ökad tillgänglighet finns det fortfarande stora skillnader i kulturellt deltagande, både inom och mellan stadsdelar. Problemet med lokaler behöver lösas för att kunna bygga bort kön till kulturskolan.

Kulturpolitik, konstpolitik och kulturplanering utgör viktiga pusselbitar för en socialt hållbar stad. Göteborgs Stads kulturprogram och dess handlingsplaner måste därför få ett större genomslag inom nämnder och bolagsstyrelser.

Göteborgs Stads kulturinstitutioner utgör viktiga arenor för demokrati. Eftersom dessa inte är helt anpassade till den verksamhet som bedrivs och skulle kunna bedrivas där är behovet av ny-, om- och tillbyggnad mycket stort.

Ett rikt och växande kulturliv medför hård konkurrens mellan de kulturföreningar som söker stöd av Göteborgs Stad. Dessutom är obalansen mellan allt högre hyresnivåer och ett kulturstöd som inte utvecklas i samma takt ett problem.

Mål

Tillgängligheten till kultur ska öka.

Fler ska bli delaktiga i Göteborgs kulturliv och särskilt fokus ska ligga på barn, unga och äldre. Antalet kulturutövare ska öka.

Processägare: Kulturnämnden och SDN Östra Göteborg

Inriktningar

Ett välutvecklat konst- och kulturliv har ett värde i sig självt, för samhället och ska vara ett verktyg i arbetet med att stärka människor och utjämna effekterna av socioekonomiska skillnader. Den kulturella jämlikheten ska öka så att alla får möjlighet att delta i kulturlivet utifrån sina behov, förutsättningar och intressen. Kultursamordnare och kulturombud är viktiga kulturförmedlare och ska därför finnas i varje stadsdel. Stadsdelsnämnderna ska särskilt stötta det

lokala kulturlivet samt utöka utbudet av kulturaktiviteter och tillgängliggöra kulturarenor för personer med normbrytande funktionalitet.

För att Göteborgs invånare ska kunna uppleva och utöva kulturaktiviteter i sin närmiljö ska det finnas en god kulturell infrastruktur samt aktivt uppsökande verksamheter från både kulturinstitutioner och det fria kulturlivet. För att nå ökad delaktighet och stimulera eget skapande ska samverkan mellan kultursektorn i stadsdelarna, föreningar och enskilda utvecklas. Den stora utmaningen ligger i att bredda målgruppen och locka till sig nya besökare. Därför ska den pedagogiska och utåtriktade verksamheten utvecklas.

Göteborgs Stads kultursatsningar ska värna det fria kulturlivet och fokusera på icke-kommersiella verksamheter. Bidragen till det fria kulturlivet ska öka. Kulturinstitutionerna ska samverka med de fria kulturgrupperna och i större utsträckning upplåta lokaler åt dem. Göteborgs Stad ska även skapa goda villkor för konsten, där konstutövarnas oberoende ställning ska främjas.

Kulturskolan ska förstärkas och tillgängligheten öka så att fler verksamheter kan inrymmas och att deltagandet jämnare når elever i hela Göteborg. Därför måste behovet av tillgängliga och verksamhetsanpassade lokaler tillgodoses. El Sistema ska fortsätta utvecklas då kreativa möten därigenom möjliggörs, vilket stimulerar ungas inlärningsförmåga. Alla förskole-, grundskole- och gymnasieelever ska erbjudas minst en scenkonstupplevelse per termin.

Museerna ska utvecklas så att de även i fortsättningen är intressanta, relevanta och utmanande med fokus på publiken. De har därför behov av att moderniseras, upprustas och anpassas lokalmässigt. Dessutom ska Göteborgs magasinerade samlingar bevaras, vårdas och tillgängliggöras mer än idag. Ett nytt magasin för samlingarna är av hög prioritet.

Folkbiblioteken och kulturhusen ska vara mötesplatser som möjliggör och ger lust och motivation till läsning, språkinläring, kreativitet, upplevelser och eget skapande. Lärhjälper ska erbjudas på alla bibliotek.

Uppdrag

- › Antalet platser på kulturskolan ska öka så att kön försvinner. Ska genomföras 2020.
- › Hur alla kulturverksamheter kan bli tillgängliga för personer med normbrytande funktionalitet ska utredas. Det gäller såväl för publik som för kulturutövare. Ska genomföras 2020.
- › Öppettiderna på biblioteken ska utökas. Ska genomföras 2020.

PERSONAL

Analys

Göteborgs Stad har ett stort ansvar för att skapa ett mer jämlikt Göteborg i sin roll som arbetsgivare för omkring 55 000 medarbetare. Allt fler väljer att flytta till Göteborg. Det gör att behovet av bland annat äldreboenden, förskolor och skolor växer. Därmed ökar även Göteborgs Stads behov av personal. Det behöver täckas av rekryteringsinsatser som även riktas till personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Göteborgs Stad har genomfört många arbetsmiljöstärkande aktiviteter och sjukfrånvaron har minskat något. Tyvärr har många fortfarande en ohållbar arbetsmiljösituation. Den ansträngda psykosociala arbetsmiljön har bland annat lett till sjukfrånvaro.

Den strukturella diskrimineringen i samhället av kvinnor och utrikes födda innebär att de har det svårare att nå högre befattningar i Göteborgs Stad. Andelen födda utanför Norden är lägre på chefsnivå än på medarbetarnivå. Detsamma gäller för andelen kvinnor inom delar av Göteborgs Stad. Det finns också osakliga löneskillnader mellan kvinnor och män. För att åtgärda de ojämförbara lönerna har Göteborgs stad prioriterat löneökningar till anställda inom välfärden.

Mål

Sjukfrånvaron ska minska.

Sjukskrivningar till följd av arbetsrelaterade orsaker ska minska och det förebyggande arbetet för att främja frisknärvaro ska öka.

Processägare: Kommunstyrelsen.

Inriktningar

Invånare och anställda ska uppfatta Göteborgs Stad som en attraktiv arbetsplats med rättvisa och trygga arbetsvillkor. Personalen ska vara delaktig och ha inflytande över sin egen arbetssituation och öppenhet ska råda.

Sjukfrånvaron i Göteborgs Stad ska minska och yrkesrelaterade sjukskrivningar ska förebyggas. Dessutom ska arbetet med att minska långtidssjukfrånvaron förstärkas.

Göteborgs Stad ska arbeta med kompetensutveckling, tydlighet i organisationen och delegering av ansvar för att verksamheterna ska kunna rekrytera, behålla och utveckla kompetenta medarbetare. Möjligheten att rekrytera internt ska alltid provas.

Personalsammansättningen ska spegla befolkningsstrukturen på alla nivåer. Det ska finnas ett rättvist, tydligt och öppet system för befordran och karriärutveckling. Det är viktigt att ta tillvara på kompetens hos personer med utländsk bakgrund. Flerspråkighet ska betraktas som meriterande. Personer med normbrytande funktionalitet ska rekryteras i större utsträckning. Göteborgs Stad ska vara ett föredöme när det gäller att motverka alla former av diskriminering, kränkningar och trakasserier på arbetsplatsen.

Förskolan och grundskolan står inför stora utmaningar att anställa och behålla utbildad personal. En bemanningsenhet som fokuserar på enbart utbildningsområdet behövs för att tillgodose personalbehovet i framtiden.

Som arbetsgivare har Göteborgs Stad ett stort ansvar för den växande gruppen nyanlända. Genom att aktivt tillvarata de nyanländas kompetens kan Göteborgs Stads rekryteringsbehov inom flera sektorer mötas på ett bättre sätt. Möjligheten att rekrytera chefer födda utanför Norden ska tillvaratas.

Validering av reella kompetenser hos de anställda och kompletterande fortbildnings- och utvecklingsinsatser ska vara integrerade delar i Göteborgs Stads verksamheter för att lyfta kompetensnivån.

På central nivå ska Göteborgs Stad tillsammans med arbetstagarorganisationerna utveckla en modell där framförallt en del äldre medarbetare får möjlighet att ägna en del av sin arbetstid åt handledarstöd/mentorskap för nyanställda och praktikanter. Modellen ska göra det lättare för unga att lära sig ett nytt yrke och ska underlätta för äldre att jobba till ordinarie pensionsålder. Detta ger en smidigare kompetensförsörjning, ett mer hållbart arbetsliv och en högre kvalitet i verksamheten.

För att ge medarbetarna och verksamheterna möjlighet att utvecklas ska intern rörlighet stimuleras, såväl inom som mellan Göteborgs Stads förvaltningar och bolag. Tjänster ska utannonseras, samtidigt är det viktigt att behålla kompetenta medarbetare. Innan externa konsulter anlitas av förvaltningar och bolag ska det provas om behovet kan tillgodoses inom Göteborgs Stad.

Det tillitsbaserade ledarskapet ska stärkas. För att Göteborgs Stads chefer ska kunna utöva sitt ledarskap på bästa sätt ska insatserna för att ge dem rätt organisatoriska förutsättningar stärkas.

Chefer ska sträva efter en förtroendefull samverkan med de anställda och deras fackliga organisationer. Det är av stor vikt att samtliga chefer tillämpar de bestämmelser som återfinns i avtalet Samverkan Göteborg. Målet för antal medarbetare per chef ska vara max 25 för att förbättra arbetsmiljön och möjligheten att påverka på sin arbetsplats.

Arbetsmiljöarbetet ska inriktas på att främja hälsa och förebygga ohälsa, även psykosocial sådan. Konsekvenserna av införandet aktivitetbaserat arbetssätt behöver utredas och följas upp.

Information ska ges om stöd för anställda som utsätts för våld i nära relationer. Arbetet för bättre hälsa och mot våld i nära relationer ska ske i nära samverkan med företagshälsovården.

Som arbetsgivare har Göteborgs Stad ansvar att vidta åtgärder för att underlätta återgången till arbetslivet för långtidssjukskrivna medarbetare genom rehabiliterande insatser. Detta sker bäst i samverkan mellan arbetsgivaren, försäkringskassan och arbetsförmedlingen genom samordningsförbunden.

Som en viktig arbetsmiljöåtgärd ska Göteborgs Stad ha ett systematiskt arbete för att avlasta de yrkesgrupper som idag utsätts för hög belastning. Dessutom ska arbetet för att motverka sexuella trakasserier och övergrepp förstärkas.

Yrkesgrupperna ska avlastas genom att arbetsgivaren och de fackliga organisationerna identifierar arbetsuppgifter som i stället kan utföras av andra yrkesgrupper. Det ska samtidigt provas om avlastning kan ske även genom att IT-stödet görs mer användarvänligt och funktionellt.

Göteborgs Stads anställda ska kunna ha en hälsosam balans mellan arbete och fritid. Det är viktigt att pröva olika arbetstidsinnovationer, exempelvis sänkt arbetstid. Resultaten från innovationerna ska dokumenteras för att kunna spridas. Friskvård är en viktig faktor för att sänka sjuktalet och för att Göteborgs Stad fortsatt ska vara en attraktiv arbetsgivare.

Göteborgs Stad ska ha trygga anställningsvillkor samt jämställda och konkurrenskraftiga löner. Göteborgs Stads norm ska vara att erbjuda alla tillsvidareanställningar och heltid. Samtidigt ska alla anställda ges möjlighet att arbeta deltid. Andelen arbetad tid som utförs av timavlönade ska minska. Av den arbetade tiden i Göteborgs Stad som helhet ska max fem procent utföras av timavlönad personal. Allmänna visstidsanställningar ska fasas ut. Tillsvidareanställda inom avtalsområden där det finns samverkansavtal ska inte sägas upp på grund av arbetsbrist utan erbjudas en annan placering.

Göteborgs Stads anställda ska uppmuntras till att ta ut föräldraledighet med en jämställd fördelning.

Som arbetsgivare har Göteborgs Stad ett ansvar att genomföra de nationella jämställdhetspolitiska målen som säger att kvinnor ska ha samma möjligheter och villkor som män i fråga om anställnings-, löne- och andra arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet. Löneökningar ska prioriteras i syfte att nå jämställda löner för att behålla personal samt för att trygga kompetensförsörjningen på kort och lång sikt.

Som en del av arbetet att skapa en mer jämlik stad ska löneskillnaderna inom den egna organisationen minskas genom att prioritera de lägst betalda samt ha en restriktiv hållning vid lönesättning av de högst avlönade cheferna och lönervidering av Göteborgs Stads högst betalda.

Uppdrag

- ▶ Osakliga löneskillnader mellan män och kvinnor i Göteborgs stad ska upphöra. Ska genomföras 2020.
- ▶ Andelen chefer födda utanför Norden ska öka och aktivt följas upp. Ska genomföras 2020
- ▶ Alla chefer i Göteborgs Stad ska ha kunskap i hur de ska agera om en medarbetare utsätts för våld av en partner/familjemedlem. Ska genomföras 2020.
- ▶ Nya former av arbetstidsinnovationer ska tas fram i nära dialog med de fackliga organisationerna. Ska genomföras 2020.
- ▶ Fler försök med sex timmars arbetsdag ska genomföras. Ska genomföras 2020.
- ▶ Nattarbetstiden ska förkortas till 33 timmar per vecka. Ska genomföras 2020.
- ▶ Anonymiserad rekryteringsprocess ska införas i minst två förvaltningar och bolag. Ska genomföras 2020.
- ▶ Konsekvenserna av och en modell för införandet av arbetstidsmodellen 80-90-100 för medarbetare över 61 ska utredas. Ska genomföras 2020.
- ▶ Alla chefer ska genomgå utbildning i diskrimineringslagen. Ska genomföras 2020.
- ▶ Karensbidrag på 80 procent ska utredas för att täcka hela karensavdraget för samtlig personal i förskolan. Ska genomföras 2020.
- ▶ Införandet av aktivitetsbaserat arbetssätt ska följas upp och konsekvenserna utredas. Ska genomföras 2020.

INKÖP OCH UPPHANDLING

Analys

Göteborgs Stad har intagit tätposition i landet i arbetet med att ställa krav på miljö, etik och social hänsyn vid upphandling. Göteborgs Stad har implementerat modellen för social hänsyn för att utveckla upphandlingar samt gått före med att upphandla ekologiskt kött och följa upp etiska krav utomlands.

Inköp och upphandling är ett viktigt redskap i klimatomställningen. Genom att ställa miljökrav vid upphandling möjliggörs en högre andel miljöanpassade alternativ. Göteborg är en av Sveriges största inköpare av livsmedel. Det gör att Göteborgs Stads nya livsmedelsavtal för grossist har en faktisk påverkan på tillgången av etiskt- och ekologiskt märkta produkter.

EU:s upphandlingsdirektiv betonar fler aspekter förutom de ekonomiska, såsom miljö, social hänsyn och innovation. Implementeringen i den svenska lagstiftningen påverkar Göteborgs Stads förutsättningar för att arbeta med hållbara upphandlingar. Att ställa sociala krav i upphandling förbättrar människors livssituation och bidrar till att hålla ihop staden.

Göteborgs Stads beställarkompetens behöver förbättras för att lyckas nå önskade resultat.

Mål

Göteborgs Stad ska öka andelen hållbara upphandlingar.

Arbetet ska inriktas på att skapa förutsättningar för jobb, minska skillnader i livsvillkor och bidra till en bättre miljö.

Processägare: Nämnden för inköp och upphandling.

Inriktningar

Göteborgs Stad ska vara ledande i landet och vara pådrivande för en social och ekologisk utveckling av svensk upphandlingslagstiftning och praxis.

Göteborgs Stad ska ta fasta på de möjligheter som följer med upphandlingslagstiftningen. Genom upphandlingsvillkoren ska Göteborgs Stad verka för att ställa krav på arbetsvillkor motsvarande fullvärdiga svenska kollektivavtal. Hur väl de upphandlade leverantörerna lever upp till arbetsrättsliga villkor ska noga följas upp.

Arbetet med modellen social hänsyn ska främja sysselsättningsmöjligheter för personer som står långt från arbetsmarknaden, stimulera social integration, lika möjligheter och sociala rättigheter. Det är viktigt att modellen är flexibel utifrån det behov av kompetensutveckling som finns hos de arbetslösa. Upphandlande enheter som ställer krav enligt modellen social hänsyn ska göra detta i samråd med stödfunktionen vid förvaltningen för inköp och upphandling.

I många områden där det finns renoveringsbehov finns det också stor arbetslöshet. Utbildningsinsatser i samband med modellen för social hänsyn vid upphandling kan användas som ett medel att ge sysselsättning och arbete åt invånarna i eller i närheten av de bostadsområden som ska upprustas.

Upphandlingsområdet bör präglas av Göteborgs Stads övergripande arbete för ökad jämlikhet.

Nämnden för inköp och upphandling ska erbjuda stöd för att höja kunskapen om modellen social hänsyn och dess möjligheter bland leverantörer.

Göteborgs Stad handlar årligen för drygt 20 miljarder och Nämnden för inköp och upphandling har en viktig roll med att öka samordningen av Göteborgs Stads inköp och leda, driva och utveckla stadens gemensamma inköpsprocess. En gemensam inköpsplan för staden och höjd beställarkompetens är en viktig del i arbetet för att skapa samordningsvinster i inköpsprocessen. Strategin ska bland annat implementeras med hjälp av inköpsanalysverktyget och kategori-styrningsarbetet som möjliggör effektiviseringar och besparingar.

Andelen ekologisk mat ska öka till minst 60 procent innan mandatperiodens slut. Det är prioriterat att höja lägstanivån i de verksamheter som i nuläget inte uppnår målet. Andelen vegetarisk och vegansk mat och miljömåltider ska öka. Allt kött som serveras ska vara ekologiskt eller naturbetat. Rödlistad fisk och skaldjur ska inte serveras. Produkter som upphandlas ska i större andel vara miljömärkta och svenska djurskydds krav ska gälla.

Stadens upphandlingar ska också beakta antidiskrimineringsvillkor, tillgänglighetskrav, hållbarhetskriterier, djuretiska kriterier, frågor om etisk handel och företags sociala ansvar (CSR).

Göteborgs Stad är diplomerad Fair Trade-stad och ska vara ett föredöme för rättvis handel och etisk konsumtion. Göteborgs Stad ska stimulera framväxten av socialt medvetna marknader.

Göteborgs Stad ska främja små- och medelstora företags möjlighet att delta i upphandlingar genom att exempelvis bryta upp kontrakt i mindre delar. Former ska utvecklas för hur innovationsupphandling kan användas för att utveckla Göteborgs Stad verksamheter i samverkan med forskning, företag och andra offentliga aktörer.

Val av material och möjligheten till återanvändning vid till exempel bostadsbyggande, elektronisk utrustning och anläggningsarbete påverkar klimatet och ska beaktas i planer, upphandlingar och i förfrågningsunderlag. Inriktningen är att använda material som innebär liten klimatpåverkan under sin livscykel.

Vid upphandling av konsulttjänster för chefs- och medarbetarutveckling ska krav ställas på normkritisk kompetens.

Uppdrag

- › Krav ska ställas på arbetsvillkor motsvarande fullvärdiga svenska kollektivavtal och meddelarfrihet vid samtliga upphandlingar. Ska genomföras 2020.
- › Utökade miljökrav ska ställas inom inköp och upphandling. Ska genomföras 2020.
- › Utökade krav ska ställas på djurskydd och uppföljningen av dessa ska stärkas. Ska genomföras 2020.
- › Göteborgs Stad ska pröva möjligheten som den nya upphandlingslagstiftningen från 2019 ger att använda sig av reserverade kontrakt för att upphandla vissa sociala tjänster. Ska genomföras 2020.
- › Plastbanta kommunen genom att minska Göteborgs Stads inköp och användning av plastprodukter och engångsartiklar. Ska genomföras 2020.

EKONOMI

Konjunkturen har varit gynnsam de senaste åren. Tillväxten har legat på höga nivåer, exporten stigit och arbetslösheten minskat. Vi ser nu dock de första tecknen på en avmattning av ekonomin med en något ökad arbetslöshet och minskade skatteintäkter.

Stadsutvecklingen och demografin skapar utmaningar för Göteborgs Stads budget. En långsiktigt hållbar budgethantering förutsätter att starkare kärnverksamheter och höjda investeringsnivåer kan finansieras inom en stabil intäktsram.

Det behöver göras en grundlig översyn av den totala kostnadsbilden och vad som kan förstärkas på intäktsidan. En sådan översyn bör kopplas till en fördjupad dialog kring den generella ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

Göteborg ligger i framkant när det gäller arbetet för ökad jämlikhet, mänskliga rättigheter och miljö- och klimatomställningen. Arbetet med Jämligt Göteborg syftar till att förbättra den ekonomiska utvecklingen bland annat genom minskade klyftor. Dessutom har gröna obligationer satt Göteborg på kartan internationellt. Erfarenheterna från det arbetet ska användas för att ytterligare stärka ekonomistyrningens möjligheter för bättre miljöresultat. Samverkan mellan miljö- och ekonomistyrningen ska utvecklas ytterligare. Göteborgs Stad ska även fortsätta att driva på för en ambitiös klimatomställning och för ökad hållbarhet genom aktiva val inom kapital- och skuldförvaltningen.

Riktlinjerna för god ekonomisk hushållning är avgörande för att upprätthålla en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling. Dessa ligger till grund för den långsiktiga ekonomiska strategi som reflekteras i denna budget.

För att kunna möta de kort- och långsiktiga budgetutmaningarna på ett ansvarsfullt sätt behöver Göteborgs Stad i grunden ha en sund och stabil resultatnivå. Resultatutjämningsreserven kommer att nyttjas under 2020 för första gången. Det sker eftersom att de av fullmäktige uppställda förutsättningarna uppfylles och stadens ekonomi är i behov av dessa tillskott.

För att kunna planera och prioritera framöver behöver planerings- och beslutsunderlagen utvecklas så att de ekonomiska konsekvenserna för Göteborgs Stad kan hanteras i god tid och ur ett hela-staden-perspektiv. Alternativa finansieringslösningar och möjligheter till omprioriteringar bör konsekvent utredas och beskrivas. Vid större beslut bör alltid en "second opinion" inhämtas. Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser behöver arbeta aktivt med att göra effektiviseringar, identifiera nya finansieringslösningar och frigöra resurser, exempelvis via gemensamma tjänster och samlokalisering.

Det finns en stor potential i att utveckla och effektivisera IT-arbetet på samma gång. Nämnden för intraservice ska göra systematiska insatser för att konsolidera och rationalisera IT-hantering inom Göteborgs Stad och därigenom sänka sina utdebiterade kostnader.

Göteborgs Stads samlade hantering av anläggningar och lokaler behöver rationaliseras. Det behövs en tydligare helhetssyn i planering och genomförande. Göteborgs Stads verksamheter ska samutnyttja de egna lokalerna och fastigheterna så effektivt som möjligt och se till att minska de samlade hyreskostnaderna.

Det finns en potential i att sänka overhead- och administrationskostnaderna i Göteborgs Stad. Den potentialen ska nyttjas.

Utdelning

Göteborgs Stad har skapat möjligheter till en mer aktiv och effektiv ägarstyrning genom bolagsöversynen. Dessa möjligheter behöver nyttjas på ett mer systematiskt vis.

Göteborgs Stad ska ta regelbunden utdelning ur bolagssfären. Detta ska göras i enlighet med fasta, förutsägbara och transparenta rutiner. Nivån på utdelningen för nästkommande år ska varje år fastställas inom ramen för ordinarie budgetprocess.

För 2020 gäller en utdelningsnivå avsevärt lägre än den vi budgeterade med för 2019. Anpassningen av uttaget som aviserades i tidigare budget har påbörjats och uttaget kommer att inom kort att ligga på en nivå som kan ses som långsiktigt hållbar i perspektivet av en konjunkturcykel.

Investeringar

Den föregående investeringsperioden har haft historiskt höga nivåer och dessa kommer att höjas ytterligare nästkommande period.

Investeringar inom Göteborgs Stad ska bygga på en analys av såväl miljö- och omvärldsfaktorer som verksamhetsmässiga och ekonomiska förutsättningar och konsekvenser. Göteborgs Stad står inför en viktig uppgift att klara av att finansiera och genomföra de omfattande investeringar som kommer att krävas för att möta de ökande behoven.

I och med att stora årskullar nu successivt börjar skolan behöver skollocalerna utökas i snabb takt. Det handlar både om att ta väl hand om befintliga lokaler och om att göra breda nyinvesteringar. Lokaler kan med fördel ha mer än ett användningsområde.

Investeringsplaneringen ska ha ett hela-staden-perspektiv. Nämnds- och bolagsfärer ska genomgående ses som en helhet. Inför varje större investeringsbeslut ska en samlad bedömning göras utifrån Göteborgs Stads totala behov.

Det är lika viktigt att planera framåt som att följa upp och utvärdera pågående och genomförda investeringsprojekt. För att säkerställa god effektivitet, hög kvalitet och låga kostnader behöver investeringsuppföljningen förstärkas. Detta gäller även exploateringsinvesteringarna.

Nämnder och bolagsstyrelser ska samverka mer för att förbättra effektiviteten och måluppfyllelsen. För att minimera kostnaderna ska det i den tidsmässiga planeringen tas hänsyn till konjunkurläget och den rådande prisbilden.

Arbetet med att jämställdhetsberäkna investeringsunderlagen har utvecklats. Samtliga investerande nämnder och bolagsstyrelser behöver dock ta ytterligare steg framåt i detta avseende. De kommungemensamma modeller som kommunstyrelsen fattat beslut om ska tas fram gällande jämställdhetsberäkningssamt klimatavtryck av stadens investeringar och kommer att vara till stor hjälp i framtida budgetarbete.

Skattesats, ersättningar och taxor

Skattesatsen justeras till 21:52 per skattekrona.

Fastställande av ersättningar enligt LOV (lagen om valfrihet)

Grundersättningen från och med 1 april 2020 utgår för utförd brukartid och fastställs för externa utförare i LOV i hemtjänsten för Göteborgs Stad till 480 kronor per timma inklusive moms-kompensation med 8 kronor per timma.

Grundersättningen för kommunala utförare i LOV i hemtjänsten för Göteborgs Stad fastställs till 480 kronor per timma att gälla från och med 1 april 2020.

Ersättningsmodellen för daglig verksamhet enligt LOV uppräknas från och med 1 april 2020 med av kommunfullmäktige fastställd indexkompensation till nämnderna inom välfärdsområdet.

Kompletteringsbudgetar

Principen för kompletteringsbudgetar är att så mycket som möjligt i budgethanteringen ska ligga inom ramen för ordinarie budgetprocess, i synnerhet frågor av större vikt eller principiellkaraktär. Om det på central nivå finns särskilda behov av anpassningar kan kommunstyrelsen fatta beslut om kompletteringsbudgetar.

Eget kapital

Styrningen och regelverket för eget kapital ska utgå från hur det ekonomiska utrymmet ser ut kommuncentralt och ska därför värderas årligen. Regelverket ska också anpassas till de specifika förutsättningar som råder för taxekollektiven. För 2020 har nämnderna att använda eget kapital motsvarande 0,5 procent av antingen kommunbidraget eller omslutningen. Om nämnderna vill använda mer ska de som tidigare göra en framställan till kommunstyrelsen. Framställan ska inkludera en noggrann redogörelse för sakförhållanden och motiv. Kommunstyrelsen ska särskilt försäkra sig om att det egna kapitalet används för att hantera omställningskostnader, eller liknade kortsiktiga kostnader, inte för att finansiera långsiktiga driftskostnader. Kommunstyrelsen ska också försäkra sig om att Göteborgs Stads samlade ekonomiska läge tillåter att ytterligare eget kapital kan tas i anspråk utan att riskera god ekonomisk hushållning.

Förändringsfaktor

För stadsdelsnämnderna, Utbildningsnämnden och de förskole- och grundskolenämnden är förändringsfaktorn borttagen. För Social resursnämnd fastställs förändringsfaktorn till 0,25 procent. För facknämnder samt resursnämndsuppdragen sänks förändringsfaktorn till 0,5 procent.

Pris- och lönekomensation

Nivån på pris- och lönekomensationen ska avspegla kostnadsutvecklingen i samhället och mer specifikt i den kommunala sektorn.

Lönekomensationen för 2020 är 3,2 procent. Nämnders och bolags ramar justeras generellt enligt prisindex för kommunal verksamhet (PKV) om inget annat anges. För 2020 är PKV 3,0 procent. Räddningstjänstens priskompensation blir 2,4 procent i enlighet med överenskommelse med övriga medlemskommuner.

Inom verksamheterna finns ett antal yrkesgrupper med mycket låga löner. Två av dessa är lokalvårdare och måltidsbiträden. För att höja dessa yrkesgruppers lönenivå satsas ytterligare 20 miljoner kronor på helåret.

För att nå målsättningen om att inte lönediskriminera baserat på kön satsas 20 miljoner kronor på helåret. Barnskötare, undersköterskor och stödassistenter är de yrkesgrupper som kommer att få ta del av denna lönesatsning 2020.

För Regionarkivet och Stadsteatern som Göteborgs Stad driver gemensamt med Västra Götalandsregionen blir index totalt 2 procent.

Principer för beräkning av internränta

Nämndernas kostnader för investeringar ska anpassas efter kommunens långsiktiga kapitalkostnad och ska vara relativt stabila över tid. Det långsiktiga allmänna ränteläget i omvärlden motiverar en internränta på 1,5 procent.

URVAL AV NYA BUDGETSATSNINGAR FÖR 2020, MKR

BUDGETSATSNING	Driftskostnad, mkr	Investerings- kostnad, mkr
JÄMLIKHET		
Satsning på välfärdslokaler	225	
Utökad socialt förebyggande arbete	50	
MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER		
Boenden för nyanlända	28	
Stöd till frivilligorganisationer för papperslösa och EU-migranter	10	
Barnrättsombud i alla stadsdelar	4	
Mötesplats för hbtq-personer i samverkan med civilsamhället	2	
Stärkt samordning för boendesituationen för ensamkommande unga	0,7	
Utbildning i antidiskriminering och normkritik för föreningar	0,5	
JÄMSTÄLLDHET		
Utökad föreningsbidrag till kvinno- och tjejjourer	10	
Kvinnoföreningshus	4	25
Bidrag för kvinnors organisering	3	
Kommunal jour- och stödverksamhet riktad till hbtq-personer	3	
DEMOKRATI		
Central medborgarbudget	8	
Medborgarröstningsfunktion och öppen plattform för Göteborgsförslaget	2	

BUDGETSATSNING	Driftskostnad, mkr	Investeringskostnad, mkr
FRITID, IDROTT OCH FÖRENING		
Gratis simundervisning för barn	15,5	
Alternativa material konstgräsplaner	1	
Förbättrade utemiljöer för fysisk aktivitet i skolans närområden		200
FUNKTIONSRÄTT		
Ökad kvalitet i daglig verksamhet	30	
Enkelt avhjälpna hinder	25	
Funktionsrättsombud	1,5	
Utökad lotsverksamhet	1,5	
INDIVID OCH FAMILJEOMSORG		
Beredskap för ökade boendekostnader	10	
Förstärkning av familjecentralerna	7	
Förstärkning av arbetet med barn, ungdomar och vuxna som upplevt våld i hemmet	2	
FÖRSKOLA OCH SKOLA		
Ökad kvalitet i förskolan	50	
Avgiftsfri juli månad i förskola och fritids	20	
Nya Lindholmens tekniska gymnasium	19	
Studie- och yrkesvägledning i grundskola och gymnasiet	5,7	
Utbildning för elevhälsopersonal att upptäcka våld och förtryck	3	
Växtbaserad mjölk i skolan	3	
Kurser i feministiskt självförsvar för tjejer på högstadiet	2,5*	
Verksamhet för pojkar i högstadiet mot destruktiva maskulinitetsnormer	2,5*	

BUDGETSATSNING	Driftskostnad, mkr	Investeringskostnad, mkr
ÄLDRE		
Ökad kvalitet i äldreomsorgen	65	
Utveckling av "Åldersvänligt Göteborg"	1	
Gratis broddar till pensionärer	0,6	
Cykelkurser till medarbetare i hemtjänsten	0,5	
MILJÖ OCH KLIMAT		
Klimatåtgärder enligt rapporten Fossilfritt Göteborg - vad krävs?	50	
Förstärkning av miljö- och klimatnämndens verksamhet	20	
Fler naturreservat samt skötsel och skydd av värdefull natur	7	
Förstärkning av arbetet för skydd mot skyfall	5,5	
Avfallsminimering genom Skrota skräpet	4	
Utvecklad skötsel av grönytor för biologisk mångfald	3	
Nya platser för stadsnära odling	3	
Utbildning inom vegetarisk matlagning	2	
Återupptaget arbete för minskat matsvinn	1,5	
Nätverk av biotopskyddsområden för ålgräs	0,7	
Ökad samordning klimatanpassningsåtgärder	0,7	
STADSUTVECKLING OCH BOSTÄDER		
Jubileumssatsningen bostäder (BoStad 2021)	15	
Utveckla Jubileumsparken	3,5	
Byggnation av gång- och cykelbroar över älven	2,5	300
Ekologiskt hållbara tak		200

BUDGETSATSNING	Driftskostnad, mkr	Investeringskostnad, mkr
TRAFIK		
Återinförd subvention periodkortet i kollektivtrafiken	80,5*	
Förstärkning av trafiknämndens verksamhet	75	
Sommarlovskort i kollektivtrafiken för ungdomar	25	
Förstärkt cykelsatsning	2	80
Bilfria söndagar i centrala staden	2	
Cykelparkeringshus i Gamlestaden	1	
Miljözoner för lätta fordon	0,7	
ARBETSMARKNAD OCH VUXENUTBILDNING		
Införa "Stadsdelsmammor"	17	
Fler platser på vuxenutbildning som konsekvens av gymnasielagen	12	
Arbetsmarknadsåtgärder inom Park- och naturnämnden	3,6	
Förstärkning av arbetet med ungdomar som ej går i skolan	1,8	
NÄRINGSLIV		
Utveckling av "Cirkulära Göteborg"	2,5	
KULTUR		
Förstärkning av kulturnämndens verksamhet	30	
Lokaler för kulturaktiviteter	8,6	
Längre öppettider på biblioteken	7	
Fler platser på kulturskolan	4	
Ökade bidrag till det fria kulturlivet	3	
Göteborgs Symfoniker	2,5	
Nya bokbussar	1,2	
Gothenburg Film Studios	1	

BUDGETSATSNING	Driftskostnad, mkr	Investeringskostnad, mkr
PERSONAL		
Förkortad nattarbetstid	16,5*	
Karensbidrag på 80 % för att täcka karensavdraget för personal i förskolan	15*	
Försök med sex timmars arbetsdag	15	
Jämställda löner	15	
Lönesatsning på de med lägst löner	15	
Uppföljning av aktivitetsbaserat arbetssätt	0,8	
INKÖP OCH UPPHANDLING		
Säkerställa att djurskydds krav efterlevs	1,5	

* Halvårskostnad.

EKONOMISK SAMMANSTÄLLNING 2020-2022, MNKR

	2020	2021	2022
RESULTATRÄKNING			
Verksamhetens intäkter, exklusive realisationsvinster	11 353	11 617	11 888
Realisationsvinster	650	650	650
Verksamhetens kostnader	-44 909	-45 911	-46 824
Avskrivningar	-1 600	-1 650	-1 700
Verksamhetens nettokostnader	-34 506	-35 294	-36 136
Skatteintäkter	30 390	31 439	32 785
Generella statsbidrag och utjämning	3 542	3 313	3 199
Finansiellt netto exklusive utdelning	-62	-93	-126
Utdelning	635	635	635
Årets resultat	0	0	507
BALANSKRAVSUTREDNING			
Årets resultat	0	0	507
Avgår samtliga realisationsvinster	-650	-650	-650
Årets balanskravsresultat före ianspråktagande/avsättning till resultatutjämningsreserv	-650	-650	-143
Medel till resultatutjämningsreserv	-	-	-
Medel från resultatutjämningsreserv	650	650	143
Årets balanskravsresultat	0	0	0

BALANSRÄKNING			
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar	84 200	93 800	104 500
Omsättningstillgångar	12 000	12 000	12 000
Summa tillgångar	96 200	105 800	116 500
EGET KAPITAL, AVSÄTTNINGAR OCH SKULDER			
Eget kapital	24 802	25 067	25 574
varav årets resultat	0	0	507
varav resultatutjämningsreserv	1 959	1 309	1 166
Avsättningar	4 800	5 200	5 600
Långfristiga skulder	45 775	54 240	63 183
Kortfristiga skulder	21 000	22 000	23 000
Summa skulder	66 775	76 240	86 183
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	96 377	106 507	117 357

Ekonomiska ramar, tkr

2020

STADSDELSNÄMNDER	
Angered	1 645 600
Östra Göteborg	1 591 200
Örgryte-Härlanda	1 288 300
Centrum	1 113 700
Majorna-Linné	1 249 300
Askim-Frölunda-Högsbo	1 729 400
Västra Göteborg	1 256 200
Västra Hisingen	1 334 000
Lundby	1 073 300
Norra Hisingen	1 283 000
Summa SDN befolkningsansvar	13 564 000
Resursnämndsuppgifter SDN	151 000
Expansion inom funktionshinderområdet avseende LSS	169 200

NÄMNDER MED SÄRSKILD INRIKTNING	
Byggnadsnämnden	155 300
Fastighetsnämnden	65 000
Förskolenämnden	4 512 400
Grundskolenämnden	8 225 400
Idrotts- och föreningsnämnden	477 000
Kommunledningen	397 900
Kulturnämnden	599 800
Lokalnämnden	59 200
Miljö- och klimaternämnden	97 900
Nämnden för Arbetsmarknad och vuxenutbildning	720 800
Nämnden för Inköp och upphandling	1 500
Nämnden för Intraservice	19 800
Nämnden för Konsument och medborgarservice	73 400
Park- och naturnämnden	298 700
Social resursnämnd	715 500
Trafiknämnden	1 016 900
Utbildningsnämnden (Gymnasiet)	2 120 700
Valnämnden	1 600

NÄMNDER MED TAXEFINANSIERAD VERKSAMHET

Kretslopp och vattennämnden	0
-----------------------------	---

EKONOMISKA RAMAR FÖR SÄRSKILDA BUDGETPOSTER

Arkivnämnden	21 200
Business Region Göteborg AB	0
Fastighetsnämnden; transfereringar	68 000
Göteborg & Co Träffpunkt AB	86 700
Social resursnämnd; studieförbunden	31 200
Räddningstjänstförbundet Storgöteborg	352 700
Överförmyndarnämnden; arvoden	25 100

KOMMUNCENTRALA POSTER

Beredskap nämndernas användning av eget kapital	150 000
Allmän reserv	150 500
Klimatåtgärder enligt rapporten Fossilfritt Göteborg - vad krävs?	50 000
Personal-/kompetensförsörjning	66 500
Göteborg Stad tillköp i kollektivtrafiken	186 500
Kostnader för assistansersättning (LASS)	222 000
Lånecykelsystem	5 000
Fler försök med sex timmars arbetsdag ska genomföras	15 000
Beredskap för ökade kostnader i SDN pga. abonnemangsavtal	10 000
Jubileumssatsningen bostäder (BoStad 2021)	15 000
Enkelt avhjälpna hinder	25 000
Lindholmen Science park, utveckling av film och rörlig bild	1 000
TAGE - KoV för avrop	8 100
Bidrag Göteborgs symfoniker	2 500
Göteborgs internationella miljöpris	1 500
Extern visseblåsarfunktion, kommunledningen för avrop	700
Etablering av stödcentrum	900
Lindholmen science park grundfinansiering (aktieägartillskott)	3 000
Lindholmen science park Visual Arena	3 200
Johanneberg science park (aktieägartillskott)	2 000
Åtgärder för att minska skyfall, KoV för avrop	10 500
Centrum för hållbar stadsutveckling (Mistra)	2 000

Resursfördelning stadsdelsnämnder 2020

MÅLGRUPP/KRITERIER	Antal	Vikt, kr	Tkr	(%) av målgrupp
BARN OCH UNGA				
1-5 år	34 428	977	33 600	1,5%
6-11 år	38 944	2 908	113 300	4,9%
12-15 år	23 892	6 327	151 200	6,5%
16-19 år	23 126	4 047	93 600	4,0%
Barnfamiljer med låg inkomst			504 800	21,8%
Barn/ungdomar (0-20 år) med utländsk bakgrund			328 300	14,2%
Barn (0-17 år) med ej gift förälder utan arbete			1 092 000	47,1%
SUMMA BARN OCH UNGA			2 316 800	100,0%
VUXNA OCH ÄLDRE INKL. FUNKTIONSHINDER				
20-64 år	363 796	1 062	386 300	3,7%
65-74 år	49 403	1 706	84 200	0,8%
75-79 år	18 063	19 065	344 400	3,3%
80-84 år	11 202	37 225	417 000	4,0%
85-89 år	6 918	79 360	549 000	5,3%
90-94 år	3 414	142 814	487 600	4,7%
95- år	1 089	229 211	249 700	2,4%
Ensamboende 75 år och äldre			2 970 800	28,5%
Funktionshindrade med insatser enl LSS			2 926 200	28,1%
Personer (25-64 år) med låg inkomst			142 300	1,4%
Personer (25-64 år) med låg utbildning			132 400	1,3%
Personer med sjuk-/aktivitetsersättning			1 342 800	12,9%
Ensamstående män med långvarigt socialbidragsberoende			189 400	1,8%
Arbetslösa utan ersättning			208 000	2,0%
SUMMA VUXNA OCH ÄLDRE INKL. FUNKTIONSHINDER			10 430 100	100,0%

MÅLGRUPP/KRITERIER	Antal	Vikt, kr	Tkr	(%) av målgrupp
Försörjningsstöd			894 500	
Tillkommer/Avgår				
Merkostnader för ekologiska livsmedel		3 300	3 300	
Grundbelopp för nämnd-gemensamma kostnader mm		15 000	27 200	
Begränsningsregel för befolkningsminskningar		1 800	3 200	
Överföring av stadsdelsbiblioteken till kulturnämnden		-97 500		
SUMMA TOTALT SDN			13 564 000	

Ekonomiska ramar för resursnämndsuppgifter, tkr

	2020	SDN
BARN OCH UNGA		
Mottagning för unga män	840	Centrum
Ungdomars fritid	4 700	Angered
Ungdomars fritid	4 600	Östra Göteborg
Ungdomars fritid	6 200	Majorna-Linné
Ungdomars fritid	5 400	Askim-Frölunda-Högsbo
Ungdomars fritid	5 700	Lundby
VUXNA OCH ÄLDRE INKLUSIVE FUNKTIONSHINDER		
Hospiceverksamhet	47 300	Askim-Frölunda-Högsbo
LSS; boende utanför Gbg	18 200	Askim-Frölunda-Högsbo
Mobilt fältteam	1 600	Centrum
Planering och samordning	6 100	Örgryte-Härlanda
Äldreboendeplanering	7 400	Örgryte-Härlanda
KULTUR OCH FRITID		
Bergums fritidslantgård	720	Angered
Blå stället	13 400	Angered
El Sistema samordningsresurs	440	Angered
Frölunda kulturhus och bibliotek	26 900	Askim-Frölunda-Högsbo
ÖVRIGT		
Minskat matsvinn	1 500	Centrum
Summa resursnämndsuppgifter	151 000	

Investeringsplan 2020-2023

INDEXUPPRÄKNADE BELOPP TILL RESPEKTIVE ÅRS PRISNIVÅ	Mnkr
Idrotts- och föreningsnämnden	1 644
Fastighetsnämnden	1 193
Kretslopp och vattennämnden	3 334
Lokalnämnden	18 964
Park- och naturnämnden	370
Trafiknämnden	10 390
Totalt investeringsutrymme	35 895

Exploateringsvolym, mnkr

	2020	2021	2022	2023
EXPLOATERINGSINKOMSTER	2 252	1 717	2 216	1 425
Kvartersmarksutveckling och exploateringsfinansierad allmän plats	-2 007	-1 488	-975	-650
Skattefinansierad allmän plats	-257	-223	-148	-145
varav Gatuanläggningar	-202	-168	-108	-109
varav Parkanläggningar	-55	-55	-40	-36
Exploateringsutgifter	-2 264	-1 712	-1 123	-795
Årligt exploateringsnetto	-12	5	1 093	629
UTBYGGNAD VA 2020-2029 (MNKR)				
Inkomster anslutningsavgifter	58	60	56	58
Utgifter utbyggnad	-115	-118	-122	-126
Årligt exploateringsnetto	-57	-58	-66	-68

